БАЦЬКАЎШЧЫНА

ОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAĆKAUŠČYNA“ („VATERLAND“)

Herausgeber: Wladimir BORTNIK
Die Administration: München 22, Herzog-Rudolf-Straße 49/III

Druck: „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 8, Rosenheimer Str. 46 a

Цана паза Нямеччынай: ЗША — 15 цэнтаў, Канада — 15 ц., Ангельшчына — 1 шылінг, Францыя — 40 фр., Бэльгія — 5 фр., Аўстралія — 1 шылінг, Аргентына — 2 пэзо. У іншых краінах раўнавартасьць 15 ам. цэнтаў. Падпіска на год — з разьліку 52 нумароў, на паўгода — 26 нумароў, на 3 месяцы 13 нумароў паводля вышэйшае цаны. Цана лётніцкай поштай у заакіянскія краіны — 30 ам. цэнтаў. — Падвойныя нумары каштуюць падвойна

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 50 Н. ФЭН.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE“ | DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND“ | THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND“

№ 1-2 (183-184) Праваслаўныя Каляды 7 студзеня 1954 г. ГОД ВЫДАНЬНЯ 8

Божай Міласьцю

Сьвяшчэнны Сабор Япіскапаў Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы на Чужыне

ДА ЎСЯЧЭСНАГА ДУХАВЕНСТВА, ПРАПАДОБНАГА МАНАСТВА І ЎСІХ БОГАЛЮБНЫХ ВЕРНІКАЎ НАШЫХ НА ЧУЖЫНЕ Й НА БАЦЬКАЎШЧЫНЕ ПРАБЫВАЮЧЫХ.

Саборнае Каляднае Пасланьне

«і нарадзіла Сына Свайго Першароднага, і Язэп даў Яму імя: ІСУС» (Мц. I, 25).

УЛЮБЛЕНЫЯ ДЗЕЦІ НАШЫ!

Так сьв. Апостал Мацьвей абвяшчае нам вялікую радасьць: Ісус Хрыстос НАРАДЗІЎСЯ! І зараз-жа далей зьвястуе: «Калі-ж Ісус нарадзіўся ў Віфлееме ў дні цара Гэрода, прыйшлі ў Ерузалім магі з Усходу і кажуць: дзе народжаны Цар Юдэйскі, бо мы бачылі Зорку Яго на Ўсходзе і прышлі пакланіцца Яму» (Мц. 2, 1—2).

Вялікае дзіва, цудоўная Містэрыя Нараджэньня Мэсыі-Хрыста сталася з волі Божае. Вялікая радасьць на Небе й на зямлі. Ангелы абвяшчаюць дзіўную навіну бедным Віфлеемскім пастушком і славяць Бога: «Слава на вышынях Богу й на зямлі мір сярод людзей добрай волі» (Лк. 2, 14). І зьзяе ўжо на небе Зорка Віфлеемская, за якою сьпяшаюцца пакланіцца Дзіцятку тры ўсходнія мудрацы.

Ангелы сьпяваюць Яму й людзям радасны гымн, простыя пастушкі сьпяшаюцца да ясьляў пабачыць дзіўнае Дзіцятка й пакланіцца Яму, далёка з Усходу тры вялікія мудрацы з багатымі дарамі шукаюць Нованароджанага Цара Юдэйскага! А Ён, Валадар Неба й зямлі, ляжыць у бедным вэрцепе Віфлеемскім, бо ня было Яму месца ў гасподзе (Лк. 2, 7). І гэта ня сталася прыпадкова, а паводля пляну Божага, каб ужо Сваім Нараджэньнем паказаць нам, што Ён прыйшоў ня дзеля роскашаў і славы зямное, але каб узяць на Сябе ўсе грахі й немачы нашы й вызваліць нас ад іх нявымоўнымі пакутамі Сваімі, бо сьмерцю на Крыжы.

Ён прыйшоў, каб Сваёю Крывёю асьвятліць нас, выбавіць нас, выбяліць ад грахоў нашых, падняць да вышыняў Нябесных! Таму й зазьзяла на небе Зорка Віфлеемская! Яе сьвятло абвяшчае сьвету пачатак перамогі над цемрай і злом, прымірэньне нас з Айцом нашым Нябесным, пачатак Царства Божага на зямлі, у якім мы ўжо, любыя дзеці Ягоныя, як і кажа нам сьв. Пісьмо: «Бо Айцец наш Нябесны прызначыў нас на ўсынаўленьне Сябе праз Ісуса Хрыста з ласкавасьці волі Сваёй» (Эф. 1, 5).

І гэтае асьвячэньне прыроды людзкое праз уцелаўленьне Бога ў Чалавека адчула ўсякае стварэньне, навет бяздушная прырода, якая ў гэтую сьвятую ноч сваім супакоем аддае хвалу Яму. Тым болей людзі, асабліва хрысьціянскія народы, ня толькі адчуваюць, але і ўсёю душою перажываюць няемную, вялікую й радасную тайніцу Містэрыі Нараджэньня Богачалавека, перадусім як крыніцу ўсеабыймаючае й усёперамагаючае Любові. Таму ў гэты сьвяты Вечар навет зацьвярдзелая ў грахох душа зьмякчаецца, бо навет у яе пранікае праменчык Зоркі Віфлеемскае, і яна стаецца лепшай, сьвяцейшай і чысьцейшай, здольнай таксама на пачуцьцё любові. А якую красу й дастойнасьць прадстаўляе ў гэты мамэнт душа пабожнага чалавека, калі ён чуе або й сам сьпявае, падобна ангелам, сваю натхнёную песьню «Ціхі Вечар, Сьвяты Вечар!» Запраўды, Хрыстос з ангеламі Сваімі ў гэты час між людзьмі ходзіць!

Усячэсныя Айцы! Любыя дзеці нашы! У гэтую сьвятую ноч пасьпяшылі да ясьляў Дзіцятка бедныя й багатыя, простыя й мудрыя, зблізку і здалёку. Так і нашыя продкі заўёды сьпяшылі ў гэты ціхі, сьвяты Вечар часамі таксама далёку да хатаў сваіх, каб тут разам з усімі блізкімі сваімі сабрацца каля стала з пахучым сенам — праваобразам ясьляў Дзіцятка, пакланіцца Яму й прынесьці ў дар чысьціню і любоў сэрцаў сваіх. І ў гэты час сам Хрыстос прабывае зь імі. Не забудзьмася аб гэтым і мы цяпер. Няхай мы й раськіданыя па сьвеце далёка ад родных хатаў нашых, а многія з нас тут і там дома не далічацца ў гэты сьвяты Вечар дзе-каго з блізкіх сваіх, усё-ж будзем хоць духова разам вітаць і славіць Нованароджанае Дзіцятка. Добра вычысьцім і мы душы нашы, каб там у сьвяты Вечар было адно адзінае пачуцьцё: Любоў! І няхай яна абыймае ўсіх нашых суродзічаў, навет тых, якія можа нам нейкую крыўду ўчынілі. Так паўстае сярод нас тое адзінства, за каторае маліўся сам Хрыстос: «Ойча, няхай будуць усе адно: як Ты ўва Мне, і Я ў Табе, як і яны няхай будуць адно» (Io. 17, 21). Тады й мы ў гэты сьвяты Вечар станемся падобнымі Боскаму Дзіцятку, і Хрыстос будзе з намі, і мір Божы ахіне нас.

І калі ў гэты ціхі й сьвяты Вечар мір Божы запануе ў чыстых сэрцах нашых, зьвернем духовыя вочы свае на пакутуючых братоў і сёстраў нашых там, на паняволенай Бацькаўшчыне нашай. Наша Маці Беларусь ужо даўно імкнецца да гэтага міру, свабоды Божай. І калі мы ўсе супольна й горача будзем прасіць аб гэтым Нованароджанага Збаўцу нашага, як крыніцу Праўды, Дабра, Справядлівасьці й Любові, Ён напэўна выслухае нас, бо ніколі веручы ў Яго ня будзе засаромлены. Споўняцца надзеі нашыя, бо: ХРЫСТОС НАРАДЗІЎСЯ! Нарадзіўся Той, Каторы перамог зло, няпраўду, паняволеньне. І мы будзем цьвёрда верыць, што Ён паможа нам, калі будзем верныя Яму, бо такім Ён сам сказаў: «Ня бойся, малое стада, бо Айцец ваш упадабаў даць вам Царства» (Лк. 12, 32).

І з гэтай цьвёрдай Верай у Міласэрдзе й Ласку Божую, зь непарушнай Надзеяй і палымянай Любоўю да Яго, вітаем вас, усячэсныя Айцы й любыя Браты й Сёстры нашыя зь Вялікім Сьвятам РАСТВА ХРЫСТОВАГА і з надыходзячым НОВЫМ ГОДАМ. Ён ужо праявіў ласку сваю да нас: памог нам аднавіць крыніцу нашае моцы духовае, нашую Сьвятую Аўтакефальную Праваслаўную Царкву. Гэтым Ён дае нам

надзею й на поўную перамогу нашую: аднаўленьне нашае Вольнае Беларусі.

Пасылаем вам нашае Архіпастырскае Багаслаўленьне. Пашырайце і ўзмацняйце Любоў у сэрцах вашых і нязломную Веру й Надзею на Ўсемагутнага, Нованароджанага Госпада нашага Ісуса Хрыста, бо: «Спадзявайся на Госпада, ідзі шляхам Ягоным, дык узвысіць цябе, каб узяў ты зямлю ў валаданьне, і бязбожных загубу ты ўбачыш» (Пс. 38, 34). Так Госпад Бог радуе верных Сваіх тут на зямлі і прыгатаваў для іх Карону Славы ў Нябёсах.

Ласка Госпада нашага Ісуса Хрыста і Любоў Бога і Айца і ўдзел Сьвятога Духа няхай будзе з вамі. Амін.

ЗЬМІРЭННЫ АРХІЯПІСКАП СЯРГЕЙ
Галава Сьвяшчэннага Сабору Япіскапаў Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы.

ЗЬМІРЭННЫ ЯПІСКАП ВАСІЛЬ
Сакратар Сьвяшчэннага Сабору Япіскапаў БАПЦарквы на Чужыне.

Дана Року Божага 1953
месяца сьнежаня
Аўстралія — Амэрыка.

Усіх праваслаўных Беларусаў віншуем зь вялікім сьвятам Нараджэньня Хрыста!

Справы першараднае важнасьці

З РЭФЛЕКСІЯЎ НА ПЕРАЛОМЕ СТАРОГА Й НОВАГА ГОДУ

Нельга запярэчыць, што з кажным годам нацыянальна-грамадзкая й палітычная праца нашае эміграцыі разьвіваецца што раз шырэй, устабілізоўваецца й ахоплівае што раз новыя галіны жыцьця. Калі прыраўнаваць сяньняшні стан да стану зь перад некалькіх гадоў, у пэрыядзе перадэміграцыйным, як і ў працэсе самога эміграваньня зь Нямеччыны ў краіны сталага пасяленьня, дык нельга не заўважыць, што сяньня мы можам пахваліцца некаторымі такімі вынікамі, якія ў той час былі зусім недасягальныя.

На некаторыя з гэтых дасягненьняў зьвернем тут коратка ўвагу. У першую чаргу возьмем дзейнасьць палітычную, як бадай што найважнейшую, паколькі мы зьяўляемся палітычнымі эмігрантамі і ў галіне палітыкі павінны перадусім служыць нашай справе. Калі яшчэ нядаўна ў міжнацыянальнай дзейнасьці эміграцыяў з за залезнае заслоны нашая роля — прызнаймася адкрыта — [illegible] абмяжоўвалася да ролі звычайных статыстых, дык сяньня зьяўляемся ўжо поўнавартаснымі й актыўнымі партнэрамі, а нашая ўдзельная вага ў міжнацыянальным жыцьці зьяўляецца ані ня меншая чымся эміграцыяў бальшыні паняволеных народаў. У сваей палітычнай дзейнасьці на чужыне Беларусы сяньня выйшлі на міжнародную арэну, а нашая нацыянальная праблема знаходзіць належнае зацікаўленьне ў амэрыканскіх палітычных і ўрадавых колах. Гэткім спосабам нашае нацыянальнае пытаньне сталася міжнародным пытаньнем.

У галіне нашага нутранага жыцьця нам удалося ўпарадкаваць і ажывіць нашую прэсу, наладзіць выдавецтвы, аднавіць працу навуковую ды зарганізаваць некалькі моцных ансамбляў беларускае народнае песьні, якія адыграваюць вялікую прапагандную ролю ў краінах, што сталіся часовай бацькаўшчынай нашых суродзічаў на чужыне.

Усё гэта мы дасягнулі на працягу даслоўна некалькіх апошніх гадоў, пераважна ў мінулым 1952 годзе. Таму ўсе тут пералічаныя, як і многія няўспомненыя пазыцыі нашае нацыянальнае дзейнасьці мы ў пераважнай меры можам уважаць за дасягненьне мінулага году. Робячы гэтае агульнае і, пэўне-ж, ня поўнае падсумаваньне нашае дзейнасьці за мінулы год, мы, як гэта звычайна практыкуецца, павінны адзначыць ня толькі плюсы, але й мінусы, зрабіць падлік ня толькі ўжо зробленага, але й нязробленага, як пазыцыю ад'емную ў вагульным балянсе. Гэткім спосабам зможам нарысаваць найбольш канкрэтныя пляны на бліжэйшую будучыню — на 1954 год. А плянаваць ёсьць шмат чаго, бо некаторыя вельмі важныя галіны нашае дзейнасьці ня былі дагэтуль яшчэ рушаныя зь месца.

Гэтта хочам сказаць толькі аб некаторых канкрэтных патрэбах, і то такіх, якія дагэтуль знаходзіліся поўнасьцю паза полем нашае ўвагі, а рэалізаваць якія маем усе рэальныя магчымасьці. Адзін з нашых супрацоўнікаў у сваім прыватным лісьце да рэдакцыі зьвярнуў увагу на тры такія справы: 1. выдаваньне беларускага пэрыядычнага часапісу ў ангельскай і іншых заходніх мовах дзеля інфармаваньня заходняга сьвету аб нашай нацыянальнай праблеме, 2. зарганізаваньне групы журналістых, якія дзеля тае-ж самае мэты сыстэматычна пісалі-б аб Беларусі й Беларусах у чужую прэсу ды давалі-б ёй патрэбныя аб гэтым матарыялы і 3. выдаваньне спэцыяльнага часапісу для нашае старое эміграцыі, якая ўжо пачынае асымілёўвацца або зьяўляецца часткова ці поўнасьцю засыміляванай. Да гэтага праекту, ясна, дадаць шмат што яшчэ можна, але аднаць нельга нічога. Усе гэтыя праекты зьяўляюцца нязвычайна важныя, даўно насьпелыя; не сакрэт, што ў гэтым кірунку дагэтуль не рабілася ў нас абсалютна нічога. Ня будзем тут даказваць асаблівае важнасьці гэтых справаў, бо яна ёсьць відавочная і яе ніхто не запярэчыць. Затое займемся практычнымі магчымасьцямі іхнага рэалізаваньня. А што гэтыя практычныя магчымасьці ёсьць, ніжэй чытач пераканаецца.

Каб нешта ў гэтых галінах рабіць, патрэбныя свабодныя людзкія кваліфікаваныя сілы й матарыяльныя сяродкі. Калі-б мы ўзалежнівалі гэтыя новыя заданьні выключна ад наяўнасьці новых, свабодных ад іншае працы, людзей і новых фінансавых магчымасьцяў, магло-б гэта абазначаць, што мы жадаем немагчымага. Таму мы пастараемся паказаць, як усё гэта можна было-б рабіць у рамах існуючых ужо магчымасьцяў, іншымі словамі, як мусіла-б быць перабудаваная нашая праца і сканцэнтраваная на заданьнях найважнейшых хоць-бы коштам менш важных.

Непрабачальным мінусам нашае дзейнасьці зьяўляецца амаль поўная адсутнасьць цэнтралізацыі ў сэньсе цэнтральнага плянаваньня згары і бясспрэчнага падпарадкоўваньня гэтаму агульнаму пляну нашых нізоў. Хто мае рабіць такое плянаваньне? Пэўне-ж, не САБЭ (Сусьветнае Аб'еднаньне Беларускае Эміграцыі), якое ні разу ня мела шчасьця мець адпаведнага кіраўніцтва, а таму існавала й існуе толькі на паперы. Адзіным ворганам, які павінен быў-бы ўзяць на сябе заданьне такога плянаваньня, зьяўляецца Рада БНР, наш вярхоўны палітычны й дзаржаўніцкі цэнтр, дастаткова актыўны й аўтарытэтны, які ў кажнай краіне расьсяленьня нашае эміграцыі мае сваіх сяброў і свае сэктары. Належнае плянаваньне й нагляд за выкананьнем ня толькі палітычнае, але й наагул нацыянальнае, у тым ліку й культурнае ды грамадзкае, дзейнасьці павінна стацца адным з найважнейшых заданьняў Рады БНР.

Але мала толькі плянаваць, трэба, каб заплянаванае ляяльна выконвалася тымі нашымі людзьмі й арганізацыямі, якім гэта даручана. А з гэтым у нас шмат горай. Другім, ня менш непрабачальным нашым мінусам зьяўляецца наш г. зв. лякальны й групавы патрыятызм, аб які часта разьбіваюцца намаганьні першараднага значэньня. Беларусы ў кажнай краіне, а нярэдка й кажная арганізацыя паза сваім цесным колам часта нічога болей ня ўмеюць бачыць і ня хочаць бачыць, уважаючы, што яны павінны быць самавыстарчальнымі і рабіць даслоўна ўсё, што ўся эміграцыя, як цэласьць, рабіць павінна. Нам закінуць, што лепш рабіць гэтак, чымся зусім нічога. Згода! Але, з другога боку, пры такой арганізацыі працы мы ствараем поўны хаос у агульнаэміграцыйным маштабе і ня рэдка ў некалькіх эміграцыйных пунктах робім тое самае, што з поўным пасьпехам магло-б рабіць адно асяродзьдзе, а ўсе асталыя маглі-б заняцца справамі зусім ін-

(Заканчэньне на 2-ой балоне)

Слабыя месцы Савецкага Саюзу

Здавалася-б, што непаўстрыманая агрэсыўнасьць Савецкага Саюзу, ягоная няўступлівасьць перад Захадам у разьвязаньні ўсякіх спрэчных пытаньняў, ягоная дынамічная афэнзыва палітычная й прапагандовая выплывае з усьведамленьня ягонае сілы й непераможнасьці. Калі супрацьпаставіць афэнзыўнай палітыцы й такой-жа тактыцы Савецкага Саюзу выключна абаронную, мірную і ўступлівую ды кампрамісовую палітыку Захаду, дык можна было-б зрабіць вывад, што перад магутнасьцю Савецкага Саюзу заходнія дзяржавы, усе разам узятыя, зьяўляюцца настолькі слабымі, што іхны поўны ўпадак ёсьць толькі пытаньнем часу. А нельга-ж забывацца, што гэтак і думае бальшыня падсавецкіх людзей, а таксама й напоўкаляніяльныя й недаразьвітыя народы Азіі. Апартуністычная палітыка Захаду й ягонае жаданьне міру за ўсякую цану зьяўляецца вадой на млын бальшавіцкай прапаганды, бо дае ёй моцныя аргумэнты для пераконваньня сваіх і чужых народаў аб слабасьці Захаду й собскай сіле.

Тымчасам не сакрэт, што ў запраўднасьці Савецкі Саюз зьяўляецца глыбока падмінаваны вялізарнымі нутранымі супярэчнасьцямі й банкроцтвам самой савецкай сыстэмы. На першы пагляд, гэтыя ягоныя слабасьці ня лёгка заўважыць, бо, дзякуючы ўдасканаленай і безагляднай таталітарнай сыстэме, незадаваленьні й антысавецкія фэрмэнты цяпер ня могуць там выліцца ў актыўную форму, яны могуць існаваць толькі ў стане патэнцыяльным. Тым ня меней Савецкі Саюз, як калісьці правільна выразіўся ангельскі генэрал Фальлер, зьяўляецца толькі «вялiканам на глiняных нагах». Ягоная непаўстрыманая агрэсыўнасьць і ягоная няўступлівасьць выплывае не зь ягонае сілы і ня зь пераканаьня аб слабасьці Захаду, але з пэўнасьці, што Захад, заграсшы ў поўным дэфэтызьме, ня толькі не распачне вайны супраць Савецкага Саюзу, але навет у сваей палітычнай і прапагандовай дзейнасьці не адважыцца выкарыстаць, як сьлед, ягонае часовае слабасьці, баючыся яго дражніць і загневаць.

Пакліканыя й непакліканыя экспэрты ад савецкіх справаў любяць дашуквацца ў Савецкім Саюзе ягонае Ахілесавае пяты, усіх тых слабых месцаў, што маюць загражаць бальшавіцкай сыстэме. У сваіх такіх спэкуляцыях часамі яны даходзяць проста да фантастычных і сэнсацыйных вывадаў. Прыкладам, старшыня сэнацкай камісіі замежных справаў ЗША сэнатар Вэйлі, між іншым, уважаў, што адным із сур'ёзных слабых месцаў Савецкага Саюзу зьяўляецца незадаваленьне з сыстэмы савецкае жанчыны й такое-ж незадаваленьне савецкіх вучоных і інтэлектуалістых з прычыны адсутнасьці свабоднай думкі й свабоды дасьледваньняў. Бясспрэчна, гэтыя незадаваленьні і савецкіх жанчын, і інтэлектуалістых існуюць, але яшчэ не хаваюць у сабе такой магутнай выбуховай сілы, якая магла-б, пры спрыяльных абставінах, захістаць савецкай сыстэмай. Мы гэтта затрымаемся толькі над тымі мамэнтамі, якія ўзапраўды зьяўляюцца гліянымі нагамі савецкага вялікана або ягонай Ахілесавай пятой.

1. За галоўны й пэрманэнтны пункт слабасьці Савецкага Саюзу трэба ўважаць няпрымірлівую варожасьць да савецкае сыстэмы нерасейскіх народаў СССР, іхнае незадаваленьне з г. зв. савецкай нацыянальнай палітыкі. Каб аб гэтым пераканацца людзям, што знаюць Савецкі Саюз толькі зь літаратуры, пры гэтым не заўсёды аб'ектыўнай і не заўсёды абапёртай на грунтоўным веданьні прадмету, трэба глыбака і ўсебакова прастудыяваць наступныя факты:

а) Бальшавізм зрадзіўся сярод расейскага народу й на этнаграфічнай расейскай тэрыторыі ў той час, калі ўсе нерасейскія народы ў пераважаючай бальшыні сваей занялі да яго нэгатыўнае й варожае становішча, абвесьцілі свае незалежныя нацыянальныя дзяржавы, якія пазьней пры большым або меншым збройным супраціве былі заваяваныя перавагаю фізычнае сілы расейскага бальшавізму. Бальшавізм, як сьцьвярджаюць ужо больш уніклівыя й аб'ектыўныя палітыкі Захаду, зьяўляецца ў пераважнай меры творам нацыянальна расейскім, новай формай спрадвечнага расейскага імпэрыялізму, чужога й варожага для нерасейскіх народаў.

б) За ўвесь час існаваньня савецкай улады ўва ўсіх нерасейскіх саюзных рэспубліках адбываецца бесьперапынны антыбальшавіцкі фэрмэнт якраз на нацыянальным грунце. Што найменей палавіна ўсіх масавых чыстак у Савецкім Саюзе была накіраваная выключна супраць г. зв. «нацыянал-дэмакратаў», «нацыянал-фашыстых», а пазьней «буржуазных нацыяналістых». Чысткі гэтыя бушавалі выключна на нерасейскіх тэрыторыях СССР, не датыкаючы тэрыторыі этнаграфічнай Расеі.

в) Ня гледзячы на масавае жорсткае нацыянальнае перасьледваньне ўсімі даступнымі для саветаў спосабамі, незадаваленьне на грунце нацыянальным існуе і сяньня. Аб гэтым найбольш вымоўна сьветчаць наступныя факты: напады на «буржуазны нацыяналізм» у Савецкім Саюзе ня спыняюцца й сяньня; каб выкараніць або хоць зьнівэляваць гэты «буржуазны нацыяналізм» ды зьменшыць ненавісьць да расейшчыны, апрача мэтадаў паліцыйнага тэрору МВБ-МГБ і дзяржаўнага прымусу, змабілізаваная ўся савецкая прапаганда, якая намагаецца пераканаць нерасейскія народы аб усіх тых нязьлічоных «дабрадзействах», якія яны мелі ў мінуўшчыне за часоў царызму і маюць сяньня ад свайго «старэйшага брата» — «найбольш перадавога, найбольш гэніяльнага, вядучага і першага сярод роўных» расейскага народу; і надалей праводжаная акцыя прымусовае русыфікацыі; абсаджваньне ўсіх вярхоўных урадавых і партыйных становішчаў у нерасейскіх саюзных рэспубліках выключна або амаль выключна камуністымі расейскае нацыянальнасьці. Ня прыпадкова, на сьвяткаваньні 1-га травеня 1953 году ў сталіцы Беларускай ССР Менску на ўрадавай трыбуне ня было даслоўна аніводнага Беларуса, але адны толькі Расейцы. Усё гэта даказвае, навет больш чым трэба, што нерасейскія народы зьяўляюцца для Крэмля ненадзейнымі й небясьпечнымі.

Ня можа быць нічога больш хвальшывага й для справы змаганьня з бальшавізмам шкоднага, як аргумэнты адзінанедзялімаўскай расейскай рэакцыі на эміграцыі, якая цьвердзіць, што ў Савецкім Саюзе нацыянальнае пытаньне, а тым самым і нацыянальныя розьніцы ды нацыянальнае змаганьне зусім ня існуюць. На пацьверджаньне свайго такога пагляду гэтыя расейскія колы паклікаюцца на тое, што ў Савецкім Саюзе ў вапошнія гады нідзе канкрэтна не праявілася незадаваленьне нерасейскіх народаў з савецкай нацыянальнай палітыкі. Калі паслугоўвацца падобнымі «аргумэнтамі», дык нічога іншага нам не астанецца, як сьцьвердзіць, што ў Савецкім Саюзе наагул няма ніякага незадаваленьня з рэжыму. Бо хай нам пакажуць абаронькі нацыянальнай савецкай палітыкі з НТС ці іншых імпэрыялістычных расейскіх колаў хоць адзін канкрэтны прыклад, калі-б актыўна праявілася незадаваленьне падсавецкіх народаў, у тым ліку й народу расейскага, з сацыяльна-эканамічнай савецкай палітыкі, з калгасаў, нялюдзкага вызыску работніцтва, тэрору МВБ-МГБ і г. п.?

2. Другім слабым і балючым месцам Савецкага Саюзу зьяўляецца поўнае банкроцтва ягонай эканамічнай палітыкі, асабліва ў галіне сельскае гаспадаркі. Пры Сталіне гэты катастрафальны стан старанна хаваўся перад савецкім насельніцтвам і, хаця калгасьнікі даслоўна пухнулі з голаду, бальшавіцкая прапаганда ня пераставала крычаць аб «радасным і заможным калгасным жыцьці». Пасьля сьмерці дыктатара крэмлёўскія верхаводы былі змушаныя прызнацца, што дагаспадарыліся, як кажуць, «да ручкі». Першы сакратар ЦК КПСС Мікіта Хрушчоў 7 верасьня 1953 г. быў змушаны заалярмаваць, што савецкая гаспадарка ня толькі не разьвіваецца наперад, але шпаркімі крокамі сунецца назад. Ён сьцьвердзіў, што ў цэлым Савецкім Саюзе толькі пагалоўя быдла зьменшылася сяньня на 3.500.000 штук у параўнаньні з даваенным станам і на 8.900.000 штук у параўнаньні з мамэнтам ліквідацыі НЭП-у ў 1928 годзе. Толькі ў 1952 годзе яно зьменшылася больш чымся на 2 мільёны штук. І гэта ў той час, калі ў параўнаньні з даваенным станам тэрыторыя й насельніцтва Савецкага Саюзу павялічыліся.

Ня гледзячы на такую катастрофу, партыя цяпер была змушаная абвесьціць значныя палёгкі для калгасьнікаў за кошт дзяржаўных прыбыткаў. Ня можа быць найменшага сумлеву, што гэта было зроблена не па тое, каб задаволіць элемэнтарныя патрэбы насельніцтва, але Савецкі Саюз аказаўся да такога кроку змушаным абставінамі. Трэба было гэтымі ўступкамі прыглушыць народны гнеў і заахвоціць калгасьнікаў да прадуктыўнай працы, якія, будучы бязьлітасна эксплёатаванымі дзяржавай, павялі акцыю масавага сабатажу й пасыўнага супраціву.

Ад успомненай прамовы Хрушчова на пленуме ЦК партыі 7 верасьня і прыняцьця ў справе павышэньня ўраджайнасьці й выдайнасьці працы ў сельскай гаспадарцы аж да сяньня ўся нутраная савецкая прапаганда ў васнаўным зьяўляецца накіраваная на падняцьце ўзроўні сельскае гаспадаркі, атрыманьне вольшых ураджаяў, павялічэньне пагалоўя быдла й павышэньне выдайнасьці працы калгасьнікаў. Усё гэта дастаткова гаворыць за тым, што савецкая сельская гаспадарка дакацілася да поўнае руіны і зьяўляецца адным із найбольш слабых месцаў усяе савецкае сыстэмы.

3. Да канца апошняй вайны ўсе савецкія людзі былі гэрмэтычна замкнутыя ад Захаду і мелі аб ім уяўленьне, якое давала ім савецкая прапаганда. У вапошняй фазе пераможнае вайны мільёны савецкіх жаўнераў пабывалі на Захадзе й пераканаліся, што жыцьцё працоўных навет у тэй часьці капіталістычнага Захаду, якая была зруйнаваная вайной, у параўнаньні з «радасным і заможным жыцьцём» працоўных Савецкага Саюзу зьяўляецца запраўдным раем, аб якім падсавецкія людзі не маглі й мроіць. У той час на Захадзе шырака курсавала прыказка, што Сталін паказаў бальшавіком Захад, а Захаду бальшавікоў. І вось гэты паказ многім мільёнам савецкіх людзей запраўднага палажэньня на Захадзе ня мог не астацца бяз уплыву на ўсё падсавецкае насельніцтва і не захістаць накінутай яму ілжывай прапагандай веры ня толькі ў перавагу камуністычнага ладу над капіталістычным, але й наагул у які-небудзь сэнс савецкай

(Заканчэньне на 3-ай балоне)

Справы першараднае важнасьці

(Заканчэньне з 1-ай балоны)

шымі. Цэнтральнае плянаваньне дзейнасьці мае тую карысьць, што яно мае магчымасьць уводзіць рацыянальную градацыю паасобных заданьняў паводля іхнае важнасьці, патрэбы й карысьці. Мы не пярэчым, што ўсё тое, што ў нас робіцца, ёсьць важным, патрэбным і карысным. Але трэба не забывацца і аб тым, што сярод іх ёсьць справы найважнейшыя, напатрабнейшыя й найкарысьнейшыя. І дрэннымі й незадачлівымі былі-б мы працаўнікамі, калі-б у імя лякальнага ці груповага патрыятызму або пустой амбіцыі не змаглі даць перавагі й пяршынства справам апошнім, г. зн. найважнэйшым, найпатрабнейшым і найкарысьнейшым перад справамі першымі або й за кошт іх.

Калі з такога гледзішча падыйсьці да нашых нацыянальных патрэбаў, дык і вышэй успомненыя справы зрэалізаваць было-б ня цяжка. Дык спынімся коратка над практычнымі магчымасьцямі іхнае рэалізацыі.

Часапіс для старой беларускай эміграцыі мусіў-бы выдавацца там, дзе гэтай эміграцыі ёсьць найболей, г. зн. у Задзіночаных Штатах Амэрыкі. Дзеля таго, што нашая старая эміграцыя пакінула бацькаўшчыну яшчэ тады, калі беларускі адраджэнскі рух толькі пачынаў пранікаць у масы і тагачасных кандыдатаў на эмігрантаў яшчэ не ахопліваў, гэты часапіс мусіў-бы насіць усьвядамляюча-інфармацыйны характар: мусіў-бы інфармаваць ня толькі аб сучасным стане беларускага руху, але й аб нашай ранейшай і пазьнейшай мінуўшчыні і наагул аб Беларусі. Дзеля практычных патрэбаў часапіс такі мусіў-бы друкавацца двума шрыфтамі: лацінкай і кірыліцай. Варта адцеміць, што такі часапіс абслугоўваў-бы ня толькі нашую старую эміграцыю, але й людзей з новай эміграцыі, з г. зв. «народных масаў», для якіх такія газэты, як «Бацькаўшчына» ці «Беларус», будучы прызначанымі для інтэлігенцыі, у вялікай меры зьяўляюцца за цяжкія і не заўсёды зразумелыя. Мы ня думаем запярэчваць важнасьці выдаваньня «Беларуса». Ён ёсьць вельмі патрэбны й карысны. Але часапіс для старой эміграцыі быў-бы і патрабнейшым і карысьнейшым. Дык ці ня больш мэтазгодным было-б у ЗША пераставіцца на такі часапіс, а «Беларуса» замяніць «Бацькаўшчынай», зьмяшчаючы ў ёй артыкулы й на тэмы нашага жыцьця ў ЗША ды наладзіўшы перасыланьне яе выключна лётніцкай поштай? Выхад з сытуацыі, праўда, ня зусім удалы, але лепшы, чымся ніякі. Пры гэтым мы не бяром пад увагу эвэнтуальнасьці, што магчыма можна было-б і захаваць «Беларуса» і выдаваць часапіс для старой эміграцыі, што, на нашую думку, зьяўляецца таксама справай рэальнай, хоць і цяжэйшай.

Затое больш удалым выхадам з сытуацыі было-б замест часапісу «Наперад», які паводля сваей вартасьці зьяўляецца нясумерным да ўкладанай у яго працы й коштаў, — аб чым ня раз пісала «Бацькаўшчына», ды ці толькі «Бацькаўшчына»! — выдаваць успомнены інфармацыйны часапіс у чужых мовах, перадусім у ангельскай мове. Для рэдагаваньня гэтак патрэбнага часапісу ў Любэне, дзе сканцэнтравалася групка нашай маладой і здольнай інтэлігенцыі, існуюць усе ўмовы і ўсе магчымасьці. Мы ўпэўнены, што й маральную сатысфакцыю любэнская група мела-б з такога часапісу ў шмат разоў большую й шмат большае прызнаньне з боку грамадзянства, чымся з усіх іншых сваіх, бясспрэчна важных дасягненьняў.

Ня цяжка было-б зарганізаваць і пісаньне аб беларускіх справах у чужыя часапісы. Ужо ўспомнены беларускі часапіс у ангельскай мове мог-бы ў вялікай меры выконваць гэтую функцыю, бо чужая прэса магла-б зь яго чэрпаць патрэбныя ёй інфармацыі.

Мы ўжо прывыклі, што на новы год кажная газэта выказвае мноства нярэальных і недасягальных пажаданьняў і зычэньняў, якія маюць выключна рэтарычны характар. Мы ў гэтым годзе хочам быць скромнымі, але затое рэальнымі. Мы жадаем, каб нашая нацыянальная дзейнасьць на чужыне больш узмоцнілася ў ахопленых ёю дагэтуль галінах ды пашырылася на галіны дагэтуль яшчэ не закранутыя. А да іх у першую чаргу й належаць гэтак нам патрэбная прапаганда навонкі, сярод народаў Захаду, а таксама адпаведна пастаўленая праца сярод нашай старой эміграцыі.

Ст. Крушыніч

Насіў воук, панесьлі й воука

СПРАВА БЭРЫІ ДАБЕГЛА ДА СВАЙГО КАНЦА

Усё адбылося паводля ведамага клясычнага савецкага шаблёну. 10 чэрвеня 1953 г. раптам сьвет даведаўся, што шэф НКВД, наймагутнейшы пасьля Сталіна чалавек у Савецкім Саюзе, а пасьля ягонай сьмерці адзін зь сяброў крэмлёўскага трыумвірату, Ляўрэнт Бэрыя арыштаваны. Такія-ж самыя неспадзеўкі здараліся й з многімі іншымі савецкімі верхаводамі, як зь Зіноўевам, Каменевам, Пя таковам, Бухарынам, Ягодам, Ежова і г. д. Нічога новага ня было і ў тым што Бэрыя быў абвінавачаны не ў вад ным якім-небудзь праступку, але да слоўна ўва ўсіх найцяжэйшых злачын ствах, якія можна толькі выабразіць.

За кароткі час пасьля арыштаваньн Бэрыі й паведамленьня, што ён будзе ад казваць перад найвышэйшым судом справа аб ім была заглохла. Гэта дал магчымасьць для ўсякіх фантастычны здагадак і сэнсацыйных чутак, што бы цам Бэрыя пры помачы верных яму э кавэдзістых уцёк з турмы й апыну за межамі Савецкага Саюзу. Адныя ме яго бачыць у Гішпаніі, іншыя — у Паў дзённай Амэрыцы. Тымчасам пасьля пя цёх месяцаў справа Бэрыі вынырнул ўзноў і ўвайшла ў новую стадыю 16 сьнежаня быў абвешчаны савецка генэральнай пракуратурай акт абвінава чаньня супраць Бэрыі і шасьцёх ягоны таварышаў, які паўтарыў усе абвінава чаньні супраць Бэрыі і шасьцёх ягонь таварышаў, які паўтарыў усе прыпіса ныя яму пасьля арышту злачынств Згодна з традыцыяй па ўсім Савецк Саюзе былі зарганізаваныя масавыя м тынгі, на якіх савецкія працоўныя в казалі свой «народны гнеў» супраць на вялікшага «здрадніка» й дамагаліся д яго найвышэйшага пакараньня, г. зн. к ры сьмерці. За некалькі дзён адбыў тайны судовы працэс пад старшынств маршала Конева, на якім Бэрыя шэсьць разам зь ім абвінавачаных, та сама згодна з традыцыяй, пакорна «пр зналіся» да ўсіх інкрымінаваных ім зл чынстваў. 23 сьнежаня Бэрыя й тавар шы былі засуджаныя на кару сьмерц прысуд адразу пасьля заканчэньня пр цэсу быў выкананы.

Прыгледзімся, у якіх злачынствах б абвінавачаны й засуджаны Бэрыя.

Паводля акту абвінавачаньня, Бэр «намагаўся выкарыстаць ворганы МВ МГБ ў Маскве і ў многіх саюзных р публіках для злачыннай акцыі супра камуністычнай партыі й савецкага ўр ду ў інтарэсах замежных імпэрыя стых». У паасобнасьці акт абвінавача ня закідаў, што Бэрыя й іншыя абві вачаныя вялі злачынную работу на п цягу многіх гадоў. І толькі пас сьмерці Сталіна выступілі яны бол адкрыта й энэргічна з мэтаю захапле

(Заканчэньне на 3-ай балоне)

Найважнейшае з палітыкі

Саветы возьмуць удзел у канфэрэнцыі чатырох. У вадказ на ноту трох заходніх вялікадзяржаваў з 8 сьнежаня, у якой яны прапанавалі распачаць канфэрэнцыю чатырох міністраў замежных справаў у справе Нямеччыны 4 студзеня ў Бэрліне, у памяшчэньні былай кантрольнай камісіі, Савецкі Саюз у сваей ноце з 26 сьнежаня выразіў згоду прыняць удзел у гэтай канфэрэнцыі, але не згадзіўся із запрапанаваным заходнімі дзяржавамі яе тэрмінам і месцам. Савецкі Саюз дамагаецца, што канфэрэнцыя павінна распачацца не раней 25 студзеня і адбывацца не ў памяшчэньні былай кантрольнай камісіі, але ў іншым месцы Бэрліна, што маюць вырашыць высокія камісары чатырох дзяржаваў у Нямеччыне. У сваей ноце Саветы паўтарылі дамаганьне склікаьня канфэрэнцыі пяцёх з удзелам камуністычнага Кітаю і занялі нэгатыўнае становішча да Атлянтычнага пакту й плянаў узбраеньня Нямеччыны, але ня ставілі гэтага, як перадумоваў для адбыцьця Бэрлінскай канфэрэнцыі.

Масква згадзілася гутарыць аб атамных плянах Айзэнгаўэра. Як ведама, прэзыдэнт Айзэнгаўэр у сваей вялікай прамове перад Задзіночанымі Нацыямі 8 сьнежаня запрапанаваў стварэньне з удзелам Савецкага Саюзу міжнароднай установы дзеля выкарыстаньня атамнае энэргіі для мірных мэтаў. Савецкі дэлегат у ЗН Вышынскі заняў быў да праекту амэрыканскага прэзыдэнта нэгатыўнае становішча, аднак пазьней Савецкі Саюз выказаў ахвоту увайсьці з урадам ЗША ў тайныя дыпляматычныя перагаворы й зажадаў ад Айзэнгаўэра падаць некаторыя дадатковыя выясьненьні пляну. У савецкай ноце, перададзенай ў гэтай справе амэрыканскаму паслу ў Маскве 21 сьнежаня, гаворыцца: «істотная часьць асьведчаньня прэзыдэнта Айзэнгаўэра зьмяшчае няясныя пункты, якія нічога не ўспамінаюць аб канечнасьці забароны атамнага аружжа і забароны іхнага прымяненьня».

ЗША гатовыя даць Маскве гарантыі. Амэрыканскі ўрад падаў да ведама, што Задзіночаныя Штаты супольна зь Вялікабрытаніяй і Францыяй гатовыя даць Савецкаму Саюзу гарантыі бясьпечнасьці перад эвэнтуальнай будучай агрэсіяй пад умовай, што Бэрлінская канфэрэнцыя, якая хутка мае быць скліканая, прывядзе да пазытыўнага разьвязаньня нямецкага пытаньня: задзіночаньня Нямеччыны й падпісаньня зь ёй мірнага дагавору. Падобнае асьведчаньне злажыў 17 сьнежаня ў ніжняй палаце брытанскі прэм'ер Чэрчыль. Заходнія палітычныя колы, аднак, уважаюць, што Маскве не расходзіцца аб гарантыі бясьпечнасьці ці аб узаемных пактах аб неагрэсіі, але выключна аб спараліжаваньне ўзбраеньня Нямеччыны.

ЗША зьменшаць сваю армію. Амэрыканскі генэральны штаб апрацаваў новы абаронны плян, паводля якога пасьля 1 ліпеня 1954 г. амэрыканская армія будзе зьменшаная на 260.000 чалавек, што тварыла-б 18-19% яе дасюлешняга стану. У чэрвені 1955 г. стан арміі выносіў-бы каля 1.160.000 чалавек, а да 1957 г. армія была-б зрэдукаваная да аднаго мільёна чалавек. Такім чынам увесь пэрсанал наземных і морскіх збройных сілаў быў-бы да 1957 г. зрэдукаваны на 600.000 чалавек, затое сіла ваеннага лётніцтва мела-б быць павялічана на 137 эскадраў. Прэз. Айзэнгаўэр выразіў сваю згоду на гэты праект, які аднак яшчэ будзе патрабаваць зацьверджаньня Кангрэсам. Праект зьмяншэньня пэрсанальнага стану арміі выкліканы патрэбамі ашчаднасьці й выраўнаньня бюджэту.

Закончылася апытваньне ваеннапалонных. 21 сьнежаня закончыўся тэрмін апытваньня камуністымі ваеннапалонных у Карэі, якія адмовіліся ад рэпатрыяцыі. Гэты тэрмін быў прадугледжаны ўмовай аб перамір'і. Камуністым удалося за апошнія тры месяцы апытаць толькі 2.000 палонных Кітайцаў і Паўночных Карэйцаў, зь якіх толькі 3% згадзіліся вярнуцца на бацькаўшчыну. 22.000 ваеннапалонных ня былі, аднак, апытаныя, і што зь імі мае цяпер стацца, аб гэтым пастановіць альянцкае галоўнакамандаваньне. Спасярод альянцкіх ваеннапалонных адмовілася рэпатрыявацца 22 Амэрыканцаў, 1 Ангелец і 77 Паўдзённых Карэйцаў.

Сынгман Ры выказвае цярплівасьць. Паўдзённакарэйскі прэзыдэнт Сынгман Ры падаў да ведама, што паўдзённакарэйская армія паўстрымаецца ад усякай ваеннай акцыі на працягу 90 дзён трываньня палітычнай канфэрэнцыі ў справе Карэі незалежна ад таго, калі гэтая канфэрэнцыя пачнецца. Гэтым асьветчаньнем Сынгман Ры адмовіўся ад сваей ранейшай пастановы, што ён паўстрымаецца ад самастойнай ваеннай акцыі найпазьней да 27 студзеня, калі згодна пастановаў аб перамір'і павінна было прайсьці 90 дзён ад распачацьця палітычнай карэйскай канфэрэнцыі. Перадканфэрэнцыя ў справе палітычнай карэйскай канфэрэнцыі, як ведама, была 12 сьнежаня сарваная і дагэтуль не ўзнавілася.

Лагодны прысуд для Мосадэка. Ваенны суд у Тэгэране 22 сьнежаня прызнаў былага пэрскага прэм'ера Мосадэка вінаватым зрады краіны, але выдаў на яго вельмі лагодны прысуд — 3 гады зьняволеньня, ня гледзячы на тое, што пракурор дамагаўся кары сьмерці. Лагодны прысуд быў вынесены на спэцыяльную просьбу шаха, які прабачыў абвінавачанаму ўсе ягоныя, нязгодныя з законам, паступкі з гледзішча на ягоныя бясспрэчныя заслугі ў першым годзе ягонага ўрадаваньня на становішчы прэм'ера.

Францыя мае прэзыдэнта. Ад 17 да 24 сьнежаня абедзьве палаты францускага парляманту выбіралі новага прэзыдэнта Францыі. Было праведзена аж 12 галасаваньняў, падчас якіх ніводзін з кандыдатаў не атрымаў вымаганай канстытуцыяй бальшыні дзьвюх трэйціх галасоў. І толькі ў 13-ым галасаваньні, якое адбылося 24 сьнежаня, быў выбраны прэзыдэнтам рэспублікі 71-годні Рэнэ Коты.

Слабыя месцы Савецкага Саюзу

(Заканчэньне з 2-ой балоны)

сыстэмы. Усьведамленьне гэтага стану, што ўсё тое, аб чым крычала савецкая прапаганда, было хвальшам, а сам савецкі лад і савецкая сыстэма зьяўляецца найгоршай формай нявольніцтва, вызыску, зьдзеку й галіты, мусіла ўвесь лепшы, ні здэмаралізаваны яшчэ да канца элемэнт падсавецкіх людзей настроіць варожа да савецкага рэжыму або, у найлепшым для бальшавікоў выпадку, зьнішчыць усякі да іх давер. Гэта бясспрэчна зьяўляецца наступнай Ахілесавай пятой Савецкага Саюзу.

4. Заходні сьвет моцна спадзяваўся і навет верыў, што пасьля сьмерці Сталіна ў Крэмлі мусіць разыгрыцца змаганьне за спадчыну дыктатара, якое, калі й ня прывядзе да ўпадку савецкай сыстэмы, дык прынамсі так моцна яе аслабіць, што Саветам можна будзе тады дыктаваць усякія ўмовы міру з Захадам. І Захад паважна чакаў на такую эвэнтуальнасьць, але чакаў пасыўна й бязьдзейна. Што ў Крэмлі былі паважныя церці ў пэрыядзе між сьмерцю Сталіна і арыштаваньнем Бэрыі, аб гэтым ніхто не сумляваецца. Але ці існуюць яны сяньня і ці заіснуюць у будучыні, адказаць на гэта цяжка. Мы хутчэй схіляемся да думкі польскага публіцыстага Цата-Мацкевіча, які пісаў, што пара перад арыштаваньнем Бэрыі «была гэта магчыма адзіная хвіліна, калі Амэрыка магла выйграць вайну без вайны» і што «нагода, якую мела Амэрыка, ужо не паўторыцца».

Вось гэта былі-б тыя найбольш слабыя месцы Савецкага Саюзу, якія паўстрымоўваюць яшчэ Крэмль ад ягонае генэральнае расправы з дэмакратычным Захадам і астуджваюць ягоную гарачку да паходу на падбой усяго сьвету.

Захад знаходзіцца ў стане халоднае, г. зн. палітычнае й псыхалягічнае вайны з Савецкім Саюзам і будзе ў ім знаходзіцца аж датуль, пакуль яна ня выльецца ў гарачую трэйцюю сусьветную вайну, прэлюдыяй да якой была ўжо карэйская вайна, ёсьць вайна ў Індакітаі і можа быць яшчэ некалькі такіх-жа пэрыфэрыйных войнаў. Аб нейкім трывалым адпружаньні, у якое вераць многія заходнія палітыкі на чале з Чэрчылем, у якое верыць бальшыня заходняе публічнае апініі, ня можа быць мовы, бо гэта расплянавалася-б з крэмлёўскімі імпэрыялістычнымі мэтамі. Загроза савецкае агрэсіі ў форме трэйцяй сусьветнай вайны зьяўляецца няўхільная. Каб адхіліць гэтую загрозу, Захад павінен быў-бы ня толькі бараніцца, ня толькі прадукаваць атамныя бомбы, каб сваей мілітарнай перавагай запалохаць агрэсара ў Крэмлі, але таксама і ў першую чаргу мусіў-бы намагацца аслабіць свайго працўніка ўсюды, дзе толькі магчыма. Палітыка заўсёднага капітулянцтва перад саветамі, палітыка ўступак і гарантаваньня разбойніку права собскасьці на заграбленае ці ўкрадзенае ім, як сяньня гэта робіць Захад, вядзе не да аслабленьня, але толькі да ўзмацненьня агрэсара. Таму трэба не бараніцца й адступаць, але наступаць, пры гэтым у першую чаргу наступаць на тыя варожыя пазыцыі, якія ў яго зьяўляюцца найслабейшыя й найбольш загрожаныя.

Прыглядзімся, як-жа Захад выкарыстоўвае вышэй паказаныя намі слабыя пазыцыі Савецкага Саюзу.

Калі ходзіць пра выкарыстаньне незадаваленьня нерасейскіх народаў з нацыянальнай палітыкі Савецкага Саюзу, дык Захад ня толькі не зьяўляецца наважаным аслабляць гэтай важнай ягонай пазыцыі, але сваей нэгацыяй нацыянальных патрэбаў і нацыянальных імкненьняў нерасейскіх народаў выдатна памагае бальшавіком перамагчы гэтую іхнюю слабасьць. У той час, калі бальшавікі сярод каляніяльных і адсталых народаў умела выкарыстоўваюць супраць Захаду іхныя нацыянальныя імкненьні, перайманючы на сябе ролю найшчырэйшых абаронцаў нацыянальна прыгнечаных, дык Захад ад гэтай узапраўды магутнай зброі зусім адмовіўся. Мы ня сумляваемся, што заходні сьвет робіць гэта зусім несьвядома, дазволіўшы сябе пераканаць расейскай эміграцыйнай рэакцыяй, што ў змаганьні з бальшавізмам трэба абапёрціся выключна на расейскім народзе і што народ гэты, у выпадку падтрымліваньня Захадам нацыянальна-вызвольных імкненьняў нерасейскіх народаў, будзе змагацца супраць яго за ўтрыманьне «адзінай недзялімай», хоць і бальшавіцкай Расеі. Зьяўляецца проста недаравальным для адказных палітычных дзейнікаў Захаду, што яны яшчэ дагэтуль вераць у гэтую наіўна зложаную байчку расейскіх рэакцыянэраў і што не здаюць сабе справы з таго, што ў змаганьні з бальшавізмам найбольш пэўную апору й помач могуць знайсьці толькі сярод нерасейскіх народаў.

Мы ня цьвердзім, што такая прапаганда расейскіх эмігрантаў зьяўляецца непасрэдна інсьпіраванай крэмлёўскай агентурай. Але ня можа быць ніякае дыскусіі аб тым, што яна гэтай агентуры ня прыносіць вялізарнай услугі.

Калі-ж ходзіць пра бязвыхадны эканамічны крызыс Савецкага Саюзу, дык тыя заходнія дзяржавы, што падтрымліваюць зь ім гандлёвыя дачыненьні, таксама выдатна яму памагаюць вылячыцца і з гэтае хваробы.

Заходняя антыбальшавіцкая прапаганда, якая магла-б паглыбіць расчараваньне ў падсавецкіх людзей з камуністычнай сыстэмы і абнадзеіць іх у хуткае вызваленьне, на жаль, не знаходзіцца на вышыні сваіх заданьняў. Так як прапаганда гэтая зьяўляецца адбіцьцём абавязваючага палітычнага курсу ў дачыненьні да Савецкага Саюзу, яна ня можа ўзбудзіць ніякага энтузіязму за зялезнай заслонай. Гаварыць падсавецкім людзям, што Захад хоча жыць у вечнай згодзе з Савецкім Саюзам, што ён ня думае несьці ім вызваленьня, а толькі намагаецца загарантаваць бясьпечнасьць савецкай імпэрыі абазначае ня больш і ня менш, як тое, што Захад гатоў памагчы Саветам, калі яны гэтага толькі захочуць, замацаваць нявольніцтва на адной шостай усяе зямное кулі. Бадай што адным пазытыўным вынікам гэтае прапаганды ёсьць гарантаваньне падсавецкім людзям, што, калі хто зь іх зможа ўцячы на Захад, дык атрымае права азылю. І трэба згадзіцца, што з гэтай магчымасьці многія людзі з за зялезнай заслоны і стараюцца скарыстаць. Але-ж гэтага становіча за мала, каб весьці антыбальшавіцкае псыхалягічнае змаганьне.

Калі пасьля сьмерці Сталіна ягоныя спадкаемцы апынуліся ў цяжкой сытуацыі і калі былі ўсе сымптомы, што на Крэмлі пачалося змаганьне за ўладу, дэмакратычны Захад ня толькі ня выкарыстаў гэтае спрыяльнае нагоды, выкліканай часовай слабасьцяй вярхоўнага савецкага апарату, але выдатна дапамог крэмлёўскай бандзе выпутацца зь небясьпечнай для яе сытуацыі. На Захадзе тады пераважаў несамавіты й незразумелы для нас пагляд, што ня трэба нічога рабіць, але спакойна перачакаць мамэнт і даць магчымасьць самым разьвівацца падзеям, быццам-бы яны мелі пайсьці па жаданай для Захаду лініі. А які быў вынік такой пазыцыі Захаду, дастаткова гавораць вышэй прыведзеныя словы польскага публіцыстага.

Гэткая палітыка й тактыка заходніх дзяржаваў у дачыненьні да Савецкага Саюзу, які толькі чакае на спрыяльны для яго мамэнт, каб усей сваей сілай вырушыць на падбой усяго сьвету. Калі ўглыбіцца ў такое палажэньне й дакладна здаць сабе справу, якую самагубную палітыку вядзе дэмакратычны Захад, дык нельга вызбыцца перакананьня, што сытуацыя зьяўляецца ўзапраўды трагічная.

Язэп Каранеўскі

УМОВЫ ПАДПІСКІ «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ» Ў 1954 ГОДЗЕ

Цана «Бацькаўшчыны» ў наступным 1954 годзе астаецца тая самая, што й дагэтуль. Для паасобных краінаў яна пададзеная на 1-ай балоне з правага боку загалоўку газэты.

Пры гэтым падаецца да ведама наступнае:

1. Падпішчыкі, што аплацяць падпіску на цэлы год згары, могуць на жаданьне атрымліваць газэту непасрэдна з Адміністрацыі, а не за пасярэдніцтвам Прадстаўніцтваў і Кальпартэраў.

2. У заакіянскія краіны газэта можа высылацца лётніцкай поштай толькі ў тым выпадку, калі лётніцкая падпіска за іе будзе аплачаная згары.

3. Падпішчык, які прыдбае пяць новых гадавых падпішчыкаў, будзе атрымліваць газэту цэлы год задарма.

Адміністрацыя «Бацькаўшчыны»

ВЫПІСВАЙЦЕ, ЧЫТАЙЦЕ Й ПАШЫРАЙЦЕ АДЗІНУЮ ТЫДНЁВУЮ БЕЛАРУСКУЮ ГАЗЭТУ НА ЭМІГРАЦЫІ — «БАЦЬКАЎШЧЫНУ»!

Зьезд мэдыкаў чужынцаў у Бэльгіі

13 сьнежаня 1953 г. адбыўся ў Лювэне ў Беларускім Студэнцкім Доме Другі Агульны Гадавы Зьезд Згуртаваньня Мэдыкаў Чужынцаў у Бэльгіі.

Арганізацыя гэтая была заснаваная год таму назад 1 лістапада 1952 г. з мэтай абароны правоў чужынецкіх мэдыкаў, якія знаходзяцца ў Бэльгіі або ў ейных заморскіх тэрыторыях.

Зьезд адчыніў уступаючы старшыня др. Б. Рагуля, із справаздачы якога вынікала, што ўрад правёў вялікую працу і давёў да злажэньня праекту ў Бэльгійскім Парляманце аб легалізацыі дыплёмаў для чужынецкіх лекараў. Пры гэтым трэба адцеміць, што ўрад заўдзячвае гэтыя дасягненьні ў вялікай меры др. Набагезу, які заступіў у ліпені 1953 г. віцэ-старшыню др. Богуша і, дзякуючы сваім шырокім асабістым кантактам сярод уплывовых колаў Бэльгіі, здабыў прыхільнасьць усіх трох бэльгійскіх палітычных партыяў да ўспомненага праекту. Пасьля справаздачы Рэвізійнае Камісіі было дадзенае ўступаючаму ўраду абсалюторыюм з падзякай. У новую ўправу аднагалосна былі выбраныя наступныя асобы: старшыня — др. Б. Рагуля (Беларус), заступнік старшыні — др. В. Набагез (Беларус), сакратар — др. Дэпурбэ (Паляк) і другі сакратар — др. Штайн (Румын). Старшынёй Рэвізійнай Камісіі выбраны др. Паповіч (Украінец).

Выкажам пажаданьні, каб новая ўправа давяла распачатую справу легалізацыі лекарскіх дыплёмаў да канца. Прыемна сьцьвердзіць, што, паміма рэлятыўна невялікай колькасьці Беларусаў у ўспомненай арганізацыі, яны занялі ў ёй два вядучыя становішчы.

А. Б.

Насіў воўк, панесьлі й воўка

(Заканчэньне з 2-ой балоны)

ня ўлады. Яны сабатавалі пастановы партыі і ўраду, накіраваныя на падняцьце сельскагаспадарскае прадукцыі, маючы на мэце выклікаць вялікія цяжкасьці ў галіне харчаваньня. Яны на дамаганьне капіталістычных элемэнтаў сеілі ненавісьць і разлад між народамі розных савецкіх рэспублікаў. Ня маючы дастатковага падтрыманьня для сваіх праступных плянаў унутры Савецкага Саюзу, Бэрыя шукаў помачы ў замежных рэакцыйных імпэрыялістых. Ужо ў 1919 г. знаходзіўся ён на службе контрэвалюцыйнага ўраду Азэрбайджану, а ў 1920 г. навязаў кантакт зь мясцовай меншавіцкай тайнай паліцыяй у Грузіі, якая ўзноў-жа знаходзілася на службе брытанскай тайнай паліцыі. Пазьней, на працягу ўсяе свае дзейнасьці на становішчы шэфа НКВД, меў ён сувязі з грузінскімі эмігрантамі за мяжой і бараніў ад заслужанага пакараньня многіх агентаў гэтае сувязі.

У далейшым акт абвінавачаньня закідаў Бэрыі й таварышам, што яны працавалі дзеля аслабленьня абароннай моцы Савецкага Саюзу. Каб сябе забясьпечыць, Бэрыя перасьледаваў і зьнішчаў тых камуністых, якія падазравалі яго ў гэтых злачынствах, у тым ліку й грузінскага партыйнага правадыра Орджонікідзэ. Найбольш небясьпечных ён загадваў фізычна зьнішчыць, як ведамага працаўніка ў камісарыяце паліцыі яшчэ за часоў рэвалюцыі М. Кедрава

Ніхто з нармальных людзей, якія хоць трохі арыентуюцца ў савецкіх дачыненьнях, ува ўсе гэтыя несамавітыя абвінавачаньні не паверыць. Асабліва парадаксальным выглядае закід, што быццам Бэрыя ўжо ад 35 год знаходзіўся на тайнай службе замежнага капіталізму або што меў кантакты з грузінскай антыбальшавіцкай эміграцыяй.

Для знатакоў Савецкага Саюзу сталася добра ведамым, што там судзяць і зьнішчаюць наймацнейшых савецкіх верхаводаў галоўна зь дзьвюх прычынаў, аб якіх ня можа ўспамінаць афіцыяльнае абвінавачаньне: або гэтыя правадыры зьяўляюцца небясьпечнымі для самога дыктатара ці, як у вапошнім выпадку, дыктатарскае клікі, як канкурэнты для захопу ўлады, або трэба знайсьці ахвярнага казла і зваліць на яго ўсю віну за правал партыйнае палітыкі на дадзеным этапе, або, напасьледак, іх зьнішчаюць за адно й другое разам. Бэрыя быў зьліквідаваны праўдападобна дзеля гэтых абедзьвюх прычынаў.

У гэтым аспэкце клясычных і традыцыйных савецкіх абвінавачаньняў адзін мамэнт павінен нас зацікавіць глыбей. Гэта мамэнт нацыянальны. Ён быў моцна заакцэнтаваны як у акце абвінавачаньня, гэтак і ў пэрсанальным выбары ахвярных казлоў, што падзялілі лёс Бэрыі.

Між іншымі злачынствамі, акт абвінавачаньня закідаў Бэрыі й таварышам, што яны сеілі між народамі паасобных савецкіх рэспублік ненавісьць і разлад. Трэба разумець, што гэтыя ненавісьць і разлад сеілі яны ня між народамі паасобных саюзных рэспублік наагул, але між нерасейскімі народамі і прэдыстанаванымі на ролю іхнага «старэйшага брата» Расейцамі. Узаемная ненавісьць між самымі нерасейскімі народамі ніколі яшчэ ня мела месца ў Савецкім Саюзе, бо для гэтага ня было ніколі ніякіх асноваў.

Побач з Бэрыяй былі засуджаныя й адпраўленыя на той сьвет: ранейшы заступнік Бэрыі на становішчы шэфа МВБ-МГБ, а потым міністар дзяржаўнай кантролі СССР В. Меркулаў, які толькі 17 верасьня быў пазбаўлены свайго становішча і пазьней ягоны лёс аж да апошняга часу быў няведамы; ранейшы кіраўнік адміністрацыі НКВД, а пазьней грузінскі міністар нутраных справаў і перадваенны савецкі пасол у Бэрліне В. Дэканосаў; ранейшы заступнік грузінскага міністра нутраных справаў, а пазьнейшы заступнік дзяржаўнага міністэрства бясьпечнасьці Б. Кабулаў; ранейшы грузінскі міністар нутраных справаў і пазьнейшы шэф аддзелу НКВД Глеглідзэ; ранейшы шэф аддзелу НКВД Мерыш і ранейшы шэф спэцыяльнага сьледства НКВД Уладзімерскі. Бэрыя, як і Сталін, паводля нацыянальнасьці былі Грузінамі і, як сьцьвярджаюць многія тыя, што раней мелі доступ да крэмлёўскіх сакрэтных справаў, у працэсе савецкага паходу супраць нерасейскіх народаў СССР да Грузіі ставіліся больш талеранцыйна й больш лагодна. Тое, што вялікая колькасьць засуджаных разам з Бэрыяй высокіх правадыроў НКВД займала ключовыя становішчы якраз у Грузіі, прамаўляе за тым, што яны былі зьнішчаныя за недастатковую пільнасьць у змаганьні з грузінскім «буржуазным нацыяналізмам».

Калі ў сувязі з арыштаваньнем Бэрыі было яму, між іншымі злачынствамі, пастаўлена ў вабвінавачаньне сеяньне нацыянальнай ненавісьці ў нерасейскіх саюзных рэспубліках да расейскага народу, мы тады выказалі два прыпушчэньні: 1. нацыянальны фэрмэнт і незадаваленьне сярод нерасейскіх народаў СССР зьяўляюцца на столькі сільнымі й небясьпечнымі для Масквы, што трэба было на некага зваліць за гэта віну, каб пасьля распачаць больш станоўчае й яшчэ больш безаглядная змаганьне зь імі; 2. або Бэрыя, імкнучыся да захапленьня ўлады, плянаваў абапёрціся на нерасейскіх народах, якія зьяўляюцца найбольш варожа настроенымі да нацыянальнай русыфікацыйнай палітыкі Крэмля. Не ўваходзячы ў здагадкі, якое з гэтых прыпушчэньняў зьяўляецца больш праўдападобным, мы тады зрабілі вывад, што кажнае зь іх у роўнай меры сьвечыць, што нерасейскія народы СССР прыносяць крэмлёўскаму палітычнаму курсу вялізарныя клопаты. Цяпер-жа судовы працэс супраць Бэрыі, як і пэрсанальны склад засуджаных гэтую нашую думку поўнасьцю пацьвердзілі.

Алесь Крыга

НАЙЛЕПШЫМ І НАЙКАРЫСЬНЕЙШЫМ ПАДАРКАМ НА КАЛЯДНЮЮ ЁЛКУ ЗЬЯЎЛЯЕЦЦА БЕЛАРУСКАЯ КНІЖКА ВЫДАВЕЦТВА «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»

ЛУКАШ КАЛЮГА 14)

Нядоля Заблоцкіх

ЧАСТКА ПЕРШАЯ

ПРЫГОДЫ Й ЛЯТУЦЕНЬНІ

(Заканчэньне)

XII

Мінуліся тыя месячныя вечары.

— Яшчэ можа што здумаем. Яго ўсё 'шчэ наперадзе, — усім, хто што пра Савосту ня пытаўся, казаў Юстап.

І здумаў. Язукову думку нанава перадумаў ён. Па Клемкавай дарожцы пусьціў Заблоцкі свайго сына: ня мінуў ён хлюпскае пошты. Там і стрэліся неўспадзеўкі Клемка з Савостам.

— А ты што? На сваім хлебе? — папытаў Філончык.

— На сваім...

— Кажаш, гарадзкое к чортавай матары?!

Нічога не адказаў, змоўчыў Савоста. А далей болей, што раз лепей ды нарэшце і саўсім добра схаўрусалі яны. Кінулі Хлюпск дый зьехалі ўдвух недзе ў сьвет.

Пабыў Савоста на далёкай чужой старане і абрыдзела там яму ўсё чыста. Па сваім баку, па наскіх людзях ён зажурыўся. Свайго роднага пачаў там шукаць.

І ў тым далёкім павятовым горадзе, дзе ён цяпер апыніўся, разам з сонцам, як некалі ў Баркаўцох, прачнецца Савоста. Выйдзе босы з свае кватэры на мурожны двор. Ціха, яркавата і адзінока тады. Тая самая буйная, краплястая баркаўская раса стаіць на траве. Ды зараз дзевятая гадзіна, зараз канцылярскі, зьліты атрамантам стол.

— От дзе, маці, праўдзівы «курч», — сказаў-бы ён цяпер Прузыне Заблоцкай.

Яшчэ адзін надвячорак успамінаў Савоста.

Перад Калядамі ў вадлігу бывае, часам, ціха і ярка на дварэ, як у вымытай перад вялікім сьвятам хаце — прасторная і пустая здаецца яна: раз ступіш, а тры разы твой стук адгукнецца. У такія надвячоркі ў Баркаўцох скрыпяць вілы ў старой Базылёвай студні, дзе на два грунты ваду бяруць. Алесь Стрэмскі — нізенькі вясёлы чалавек — нясе вязку трушанкі з току цераз вуліцу. А Савоста памаленьку валачэцца дадому зь сяла.

Зажурыліся тыя надвячоркі, адны ў Баркаўцох застаўшыся, ды й яны прыехалі да Савосты ў гэты далёкі павятовы гарадок. Неяк неўспадзеўкі, ідучы з службы, на вузкай ціхай вуліцы стрэўся зь імі Заблоччык. І хоць ня чуваць было скрыпу вілаў, ня відаць Алеся зь вязкаю, але было нешта сваё роднае ў гэтай надвячорнай шэрай гадзіне.

Зьбілі з тропу Савосту росныя раніцы, змрочныя вечары. Туга апанавала яго. Усяму свайму мінуламу ліхі вораг зрабіўся ён. Захацелася Заблоччыку ўсё нанава пачаць. Новым у Баркаўцы зьявіцца чалавекам. Прыгадалася мяккая, падаўкая зямля пад босымі нагамі ў варатага. Нажадаў Савоста расстарацца сабе на цэлы век такое долі.

Заманулася яму, каб як прывініцца: ня ціхенька, а з грукам, тэртусам зьявіцца ў Баркаўцы. Так зрабіць, каб да «курчу» ўжо век ня было ўзвароту. З самага малку любіў Савоста дзьвярыма бразнуць — злосьць сваю паказаць. І тугія сабе дзьверы, каб далёка чуваць было, дабіраў. Ды яшчэ наперад паглядзіць, каб ганак нізкі быў, возьме крысьсе ў рукі, каб ня прышчаміць як незнарок ды не разганяецца лішняе, каб носам не зарыць. Ён перш стукне, дасьць адвод, што пашоў, ды стане пад дзьвярыма, што пра яго гаварыць будуць, паслухае.

І ў людзей памяці, як у паслушнай кнізе, хацелася Савосту свае парадкі навесьці: пазногцем тыя мясьціны зазначыць, што такія як яму трэба, а на ўсю рэшту не пашкадаваў-бы Заблоччык часу сеў-бы на дзён колькі ды так-бы густога атраманту даў, каб ніводнага ўспаміну, ніводнай літары там нельга было разабраць, каб і знаку ад таго, што яму ў павараў, не асталося. Выкасаваў-бы Савоста бацькавага парабка, Шамрукову котву, паштовую службу, а пакінуў-бы — «летнюю ночку маленьку» ды «вясну-красну».

Яно добра-б было, каб так было, як Савосту трэба. Але спрадвеку вядома, як у гарадзкім Заблоччык быў, над людзкою памяцьцю меў ён волю. Такіх-бы ў таей кнізе парадкаў нарабіў, што пазьней сам-бы за вушы хапіўся. Саўсім-бы бязь ніякага мінулага давялося яму аставацца.

І знайшлося было раз Савосту здарэньне дзьвярыма бразнуць. У п'яной бясэдзе яму гэта шчасьце ў рукі прышло. Нарваўся быў таго разу каталіцкі раскрыжованы Язус на іхняе вясёлае пісарскае таварыства. Ціхенька на куце, да сьцяны прытуліўшыся, стаяў ён на сваіх прымастках. Дастаў яго адтуль Клемка Філончык. Абгледзіў сваімі гарачымі, гарэлкаю залітымі вачыма, ды:

— Годзе табе, — кажа — пане Язусе, пакутаваць! — і давай яго сілаю з крыжа вызваляць. . . . .

. . . .

З рогату заходзіліся тыя, што разам пілі, елі, за адным зь імі сядзелі сталом. Не маглі яны дачакацца тае часіны, калі льга будзе ўвесь гэты вечар жандарам за крамольны матар'ял аддаць. Адзін толькі Савоста ціхі і сур'езны на таей бясэдзе быў. Сядзеў ён, маўчаў, а потым наліў кілішак гарэлкі ды й кажа:

— Вып'ем, панове, за здароўе пана Язуса і найсьвеншай маткі

От за гэтае самае слова і трапіў ён з Клемкам у вадзін гурт. Удвух яны на сваім хлебе ў Хлюпскай пошце былі — і цяпер удвух на казённы хлеб, на казённую ваду трапілі. Ніякімі дзьвярыма мацней ня грукнуў-бы, як цяпер, Савоста ляпнуў сваім п'яным, як ануча, няспрытным языком. Але казалі:

„Мы песьняй уславім Цябе, Беларусь!“

Беларускі народ вызначаецца вялікімі музыкальнымі й песеннымі здольнасьцямі, а ягоная, нязвычайна арыгінальная ў сваей мэлёдыйнасьці, народная песьня мае мала сабе роўных сярод песеннага мастацтва іншых народаў. Дык і ня дзіва, што ў нашым нацыянальным адраджэньні, у вадраджэньні беларускае культуры песьня займала выдатнае месца й адыграла вялікую ролю.

Сяньня ў паняволенай Бацькаўшчыне беларуская песьня, як і ўсё, што гаворыць аб нацыянальнай самабытнасьці нашага народу, зьяўляецца прыгнечанай і засуджанай. На ейнае месца ўводзяцца розныя «Кацюшы» ды іншыя маскоўскія «дрындушкі». «Зь ярмом даў і песьню чужынец», — сказаў наш нацыянальны паэта Янка Купала.

І толькі на чужыне, усюды там, куды лёс закінуў нашых суродзічаў, зьвініць прыгожай мэлёдыяй нашая родная песьня так, як калісьці на Бацькаўшчыне. Яна сталася тут магутнай зброяй у захаваньні нашае нацыянальнае душы ды служыць найлепшым сяродкам для прапаганды беларускага імя сярод чужынцаў. Заходнія народы нашую песьню палюбілі й падзіўляюць высокую мастацкасьць ейнае мэлёдыі й выкананьня. А тыя нашыя суродзічы, што гэтую песьню прапагуюць і гэтым самым больш непасрэдна прамаўляюць да пачуцьцяў пераважна абыякавых да нас шчасьлівых народаў вольнага сьвету, выконваюць вялікую пачэсную службу для Бацькаўшчыны.

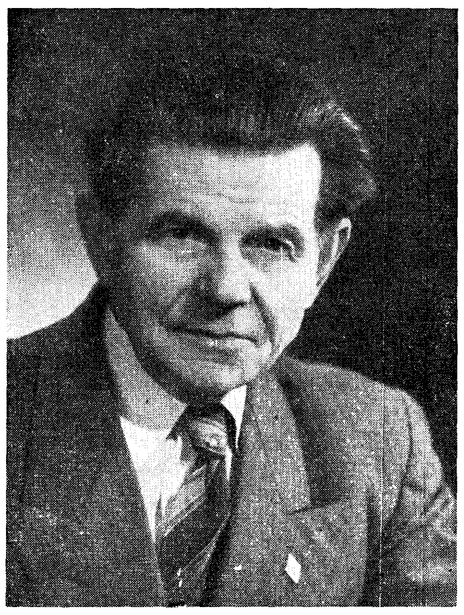

МІКОЛА КУЛІКОВІЧ

Выдатны беларускі кампазытар, прафэсар музыкі і дасьледавальнік беларускага фальклёру. Як кампазытар, опэрны й сымфанічны дырыгент і дасьледавальнік, ён шмат зрабіў для беларускае музыкі раней на Бацькаўшчыне і цяпер на эміграцыі. Ён зьяўляўся шматгадовым кіраўніком музычнага мастацтва на Беларусі і кіраўніком Беларускага Тэатру Эстрады ў Нямеччыне. Зьяўляецца ён аўтарам опэрных, сымфанічных, камэрных, харавых і масавых музычных твораў.

Галоўныя зь іх: «Беларуская аркестравая суіта», «Сымфонія № 2 на беларускія тэмы», «Беларуская вакальная суіта», опэра «Кацярына», опэра «Лясное Возера», опэра «Усяслаў Чарадзей».

Шмат арыгінальных кампазыцыяў Куліковіча ўвайшлі ў народ і сталіся, дзякуючы сваёй папулярнасьці, запраўды народнымі сьпевамі. Да іх належаць: «Васілёчкі», «У гушчарах», Арляняты», «Пагоня», «Слуцкія ткачыхі», «Бацькаўскае слоўца», «Нёман», «Я ад вас далёка», «О, Беларусь, мая шыпшына» і шмат іншых.

МІКОЛА РАВЕНСКІ

Выдатны беларускі кампазытар і дырыгент, галоўнай рысай творчасьці якога, апрача высокае мастацкае ўзроўні, зьяўляецца найбольш непасрэднае і несхвальшаванае мадэрністычнай манерай пераданьне народнага характару нашае песьні. Ён зьяўляецца аўтарам опэры «Браніслава», многіх рамансаў, мэлёдыяў на словы беларускіх паэтаў, але найвялікшыя палажыў заслугі, як кампазытар народных песьняў.

Равенскі памёр 9 сакавіка 1953, але ягоная музычная творчасьць будзе заўсёды годна рэпрэзэнтаваць беларускае песеннае мастацтва.

АЛЕСЬ КАРПОВІЧ

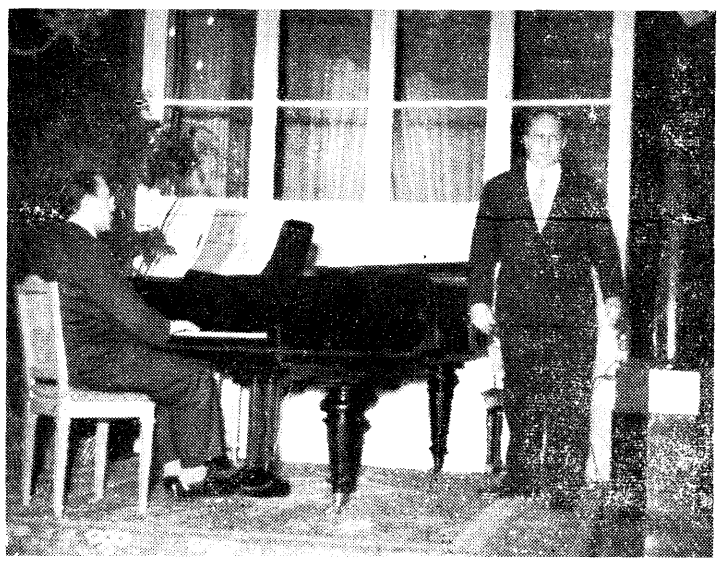
Беларускі ўталентаваны кампазытар, будучы адначасна здольным піяністым, галоўна кампануе музычныя творы для фортэп'яну.

Пасьля сьмерці камп. Равенскага, Карповіч пераняў мастацкае кіраўніцтва й дырыгенцтва Лювэнсікм студэнцкім ансамблем.

НАДЗЕЯ ГРАДЭ

Опэрная артыстка і ўталентаваная выканальніца беларускага опэрнага, рамансавага і песеннага рэпэртуару ў Амэрыцы. Ейны моцны й прыемны голас (сопран) ды лірычнасьць выкананьня робяць кажнае ейнае выступленьне вялікай удачай, будзячы шчырыя сымпатыі ў слухачоў.

ПЁТРА КОНЮХ

Выдатны малады беларускі артысты-сьпявак, лірычны бас Пётра Конюх, сваімі выступленьнямі ў Рыме здабыў сабе вялікую папулярнасьць і прызнаньне. У 1951 годзе здабыў ён на Рымскай Акадэміі дыплём з мастацкім тытулам «Cavaliere Accademico» із закваліфікаваньнем спэцыяльнасьці, як «Artisto Lirico».

На фотоздымку: Пётра Конюх выконвае ведамую патрыятычную песьню на словы Янкі Купалы «Жыў на сьвеце Лявон» на ўрачыстай акадэміі ў Рыме 25 сакавіка 1953 г. з нагоды 35-ай гадавіны абвешчаньня незалежнасьці Беларусі. Пры фартап'яне прафэсар Рымскай консэрваторыі і настаўнік П. Конюха, Корсі.

ПАВАЛ ЧОПЧЫЦ

Галоўны арганізатар і мастацкі кіраўнік Беларускага Ансамблю Народнай Песьні й Танцу ў Монтрэалі (Канада). Ён-жа здольны салісты-тэнар, выканальнік народных і мадэрных песьняў. Выступае часта ў канадыйскім радыё, а некаторыя ягоныя песьні найграныя на грамафонныя плíткі.

МІХАЛ РАДЧАНКА

Малады 19-цігадовы сьпявак самародак сваім нязвычайна ўталентаваным голасам здабыў вялікую славу сярод канадыйскага грамадзянства. Ягонае першае публічнае выступленьне ў травені 1951 г. на міжнародным музычным фэстывалі, арганізаваным ІМКА-ай у Вініпэгу, было для маладога артыстага першым вялікім сукцэсам. З 24-ох нацыянальнасьцяў, што прыймалі ўдзел у фэстывалі, дзякуючы М. Радчанку Беларусы занялі ня толькі першае месца, але й заваявалі сталую сымпатыю Канадыйцаў.

Аб нязвычайным посьпеху першага публічнага выступленьня М. Радчанкі сьветчылі ўжо загалоўкі газэтных справаздачаў з Фэстывалю: «Малады беларускі тэнар зноў усхвалёўвае аўдыторыю», «Беларускі хлапец чараваў Фэстываль голасам нязвычайнай мастацкасьці», «Беларускі хлапец мае задзіўляючы голас» і г. п.

Музыкальны кіраўнік канадыйскага радыя Том Тэйлер гэтак ацаніў нашага сьпявака («Вініпэг Трыбюн», 23. 5. 1951): «...выступіў з групы малады хлапец і пачаў пяяць. Я быў зусім ашаломлены ягоным багата абдораным голасам і мастацкасьцю, што я мог ледзьве паверыць маім вушам». В. Г. Андэрсон, шырака ведамы вініпэскі кампазытар і зьбіральнік народных песьняў, асьветчыў: «Я чуў у маім жыцьці толькі тры або чатыры галасы падобныя гэтаму».

М. Радчанка выступае на ўсіх беларускіх канцэртах у Вініпэгу і ў канадыйсім радыё, прыносячы вялікую славу беларускаму песеннаму мастацтву.

На фотоздымку: М. Радчанка выконвае беларускія песьні пад акампаньямант тырольскай цытры на Міжнародным Музычным Фэстывалі ў Вініпэгу 21. 4. 1952 г. Акампаньюе Аўстрыячка Гусьці Таўэр.

БЕЛАРУСКІ СТУДЭНЦКІ АНСАМБЛЬ У ЛЮВЭНЕ

Заснаваны яшчэ ў Марбургу ў Нямеччыне, а пасьля 1948 г., у сувязі зь пераездам беларускай студэнцкай групы з Марбургу ў Бэльгію, адноўлены ў Лювэне, Студэнцкі Ансамбль Беларускай Народнай Песьні й Танцу зьяўляецца адзінай беларускай вакальнай трупай у Заходняй Эўропе, якая палажыла вялікія заслугі ў галіне папулярызацыі беларускага песеннага мастацтва на эўрапэйскім Захадзе. Найбуйнейшы росквіт Ансамблю распачаўся ў 1950 г., калі ў Лювэн пераехаў камп. М. Равенскі і абняў над ім мастацкае кіраўніцтва. Ансамбль даў некалькі дзесяткаў удалых канцэртаў у розных гарадох Бэльгіі й Францыі, здабываючы для сябе славу, а для беларускай песьні шчырыя сымпатыі й глыбокае зацікаўленьне сярод чужынцаў. Беларуская народная й рэлігійная песьня, найграная Ансамблем на грамафонныя пліткі, гучыць сяньня падчас нацыянальных урачыстасьцяў і сяброўскіх вечароў усюды там, куды лёс закінуў нашых суродзічаў.

На фотоздымках уверсе: 1. Ансамбль пад дырыгенцтвам камп. Равенскага падчас выступленьня; 2. ансамблевая група на чале з камп. М. Равенскім.

БЕЛАРУСКАЯ ПЕСЬНЯ Ў КЛІЎЛЕНДЗЕ

Спасярод асяродзьдзяў новае беларускае эміграцыі ў ЗША на асаблівую ўвагу заслугоўвае Кліўленд. Тут сканцэнтравалася ладная група беларускае моладзі, а сярод яе — ня мала адданых патрыётаў і гарачых энтузіястых. Праца моладзі праводзіцца ў розных галінах, але найбольш выдатна ў галіне беларускага песеннага мастацтва.

Яшчэ некалькі год таму назад гэтая моладзь, хаця ня мела адпаведнага мастацкага кіраўніка, зарганізавала добры мужчынскі і мяшаны хоры. 24 жніўня 1952 г. мяшаны хор моладзі з Кліўленду прыняў удзел у міжнародным фэстывалі песьняў і танцаў у Дэтройце п. н. «Cavalcada Americana». Сярод многіх нацыянальнасьцяў, што прыймалі ўдзел у фэстывалі, Беларусы занялі першае месца, а адна зь мясцовых газэтаў напісала: «Бельмі добра выпаў дасканалы хор Беларусаў, узбуджаючы праўдзівае зьдзіўленьне падборам праграмы, як і гарманізацыяй».

На просьбу кліўлендзкае моладзі, туды пераехаў над восень мінулага году кампазытар М. Куліковіч і абняў мастацкае кіраўніцтва над мясцовымі хорамі. Ён хутка аднавіў і ўдасканаліў мужчынскі, дзяўоцкі і мяшаны хоры, якія, першы раз пад новым кіраўніцтвам, выступілі на канцэрце 31. 10. 1953 году і здабылі поўнае прызнаньне. Тутжа працуе й музычная школа, кіраваная камп. М. Куліковічам.

Праца кліўлендзкае моладзі над мастацкім харавым выкананьнем беларускае песьні, дзякуючы кіраўніцтву камп. Куліковіча, знаходзіцца на добрай дарозе, а ў недалёкай будучыне можна ад яе спадзявацца яшчэ большых вынікаў.

Мужчынскі Хор у Кліўлендзе

Мяшаны Хор у Кліўлендзе

Кліўлендзкі Мяшаны Хор падчас выступленьня на Міжнацыянальным Фэстывалі ў Дэтройце 24 жніўня 1952 году.

Дзявоцкі Ансамбль выступае на канцэрце, ладжаным Беларускім Жаноцкім Згуртаваньнем і Беларускім Студэнцкім Таварыствам у Нью Ёрку.

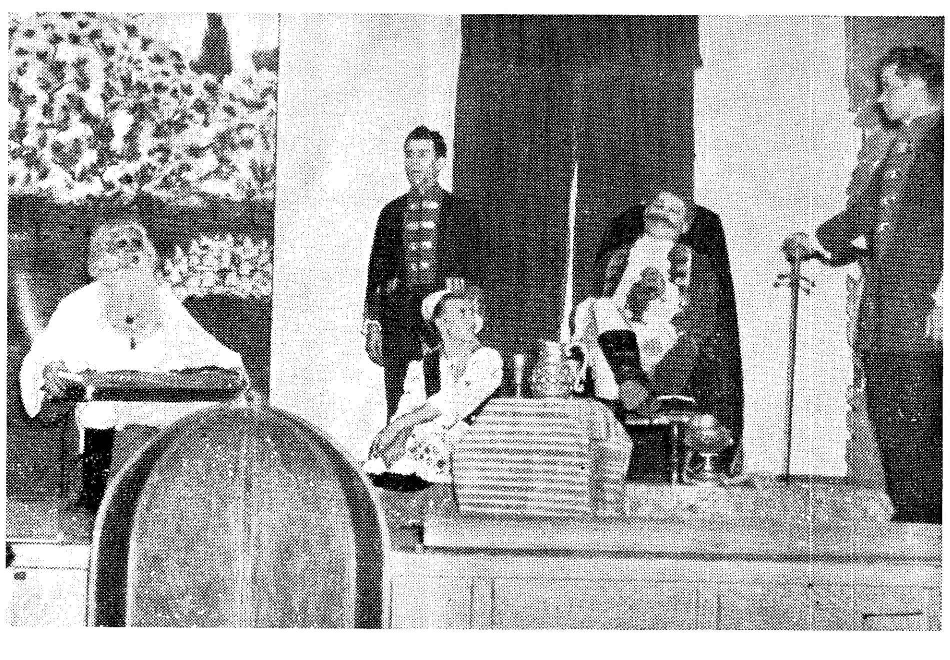

АНСАМБЛЬ НАРОДНАЕ ПЕСЬНІ Й ТАНЦАЎ У МОНТРЭАЛІ

Ансамбль зарганізаваўся два гады таму назад пад умелым кіраўніцтвам Паўла Чопчыца. За гэты час было наладжана некалькі самастойных канцэртаў у Монтрэалі й Торонто, апрача гэтага Ансамбль дае багатую праграму падчас розных нацыянальных сьвяткаваньняў.

Заслугоўвае на ўвагу й тое, што артыстычная група ў Монтрэалі, апрача песеннага й танцавальнага рэпэртуару, з добрым посьпехам прабуе сваіх сілаў і ў галіне драматычнай. Да гэтага часу былі пастаўленыя на сцэне: «Заручыны Паўлінкі» і «На вёсцы» Ф. Аляхновіча, «Мікітаў Лапаць» М. Чарота, «Модны Шляхцюк» К. Каганца ды літаратурна-сцэнічныя мантажы: «Курган» Янкі Купалы і «Вечар на вёсцы».

На фотздымках з права на лева ўверсе: 1. група ўдзельнікаў Ансамблю з сваім мастацкім кіраўніком П. Чопчыцам пасярэдзіне; 2. дзявоцкая група Ансамблю выконвае сцэнічны мантаж-песьню «Васілёчкі» ў музычным апрацаваньні камп. М. Куліковіча падчас гасьціннага канцэрту ў Торонто 12. 10. 1952 г. Фотздымак направа: «Што-ж маўчыш ты, гусьляр?» — сцэна з мантажу паэмы Я. Купалы «Гусьляр» у Монтрэалі.

БЕЛАРУСЫ ВІНІПЭГУ ГОДНА РЭПРЭЗЭНТУЮЦЬ НАШУЮ ПЕСЬНЮ

Беларуская група ў Вініпэгу (Канада), падобна як і ў Монтрэалі, сваю нацыянальную дзейнасьць сканцэнтроўвае на азнаямленьні канадыйскага грамадзянства зь Беларусяй і Беларусамі праз песеннае мастацтва. У гэтай галіне група дабілася вялікіх посьпехаў, што неабходна падчыркнуць, як бясспрэчную заслугу нашых суродзічаў гэтага канадыйскага гораду.

У сакавіку 1951 году тут зарганізаваўся Гурток Мастацкай Самадзейнасьці беларускай народнай песьні й танцу пад мастацкім кіраўніцтвам здольнага акардыяністага А. Радчанкі і арганізацыйным кіраўніцтвам М. Сільвановіча. Група здабыла папулярнасьць і прызнаньне сярод Канадыйцаў галоўна дзякуючы еднаму салістаму, гэніяльнаму маладому сьпеваку Міхалу Радчанку.

За два гады свайго існаваньня Ансамбль, апрача канцэртаў для Беларусаў, выступаў 9 разоў на міжнародных фэстывалях і іншых імпрэзах, а яганаму сябру М. Радчанку прыходзілася часта сьпяваць цераз канадыйскае радыё CBC.

На фотздымках у ніжнім радзе:
1. Група Мастацкай Самадзейнасьці Беларускай Народнай Песьні й Танцу ў Вініпэгу выконвае беларускі народны танец «Лявоніху» на гарадзкім пляцы перад канадыйскімі глядачамі; 2. арганізатары й сябры Гуртка Мастацкай Самадзейнасьці Беларускай Народнай Песьні й Танцу пасьля першага выступленьня 25 сакавіка 1951 г.

Мэдаль «ЮНЭСКО», прызнаны лювэнскаму студэнцкаму ансамблю за мастацкае выкананьне беларускае праграмы на Міжнародным Канцэрце ў Бруксэлі 7. 7. 1953 г.

АД РЭДАКЦЫІ: Наш фотомантаж зьяўляецца далёка няпоўным, бо некаторыя нашыя суродзічы, як прыкладам у Нью Ёрку, ня прыслалі нам патрэбных дадзеных і матарыялаў, ня гледзячы на тое, што мы праз газэту, а некаторых і ў спэцыяльных лістох своечасна гэтага прасілі.

„Мы выйдзем шчыльнымі радамі...“

ДА 33-ЯЙ ГАДАВІНЫ СЛУЦКАГА ПАЎСТАНЬНЯ

(Заканчэньне з папярэдняга нумару)

14. 11. 1920 г. 107 прадстаўнікоў ад гораду і 15 воласьцяў Случчыны зьбіраецца на Зьезд Случчыны, не апанаванай яшчэ бальшавікамі. У працах Зьезду бярэ ўдзел камісар Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі на Случчыну Паўла Жаўрыд, ён-жа і прадстаўнік Рады БНР. Зьезд выбірае Раду Случчыны ў складзе 17 чалавек на чале із Пракулевічам, вітае Раду БНР, пратэстуе супраць заняцьця нашае Бацькаўшчыны чужацкімі й самазванымі савецкімі ўладамі ды забавязваецца аддаць усе свае сілы на адбудову Бацькаўшчыны. Сьпешна пачынаецца фармаваньне вайсковых збройных сілаў. У мястэчку Семежава фармуецца беларускі полк пад камандваньнем палкоўніка Гаўрыловіча, а ў Грозаве 2-гі полк, якія й утварылі Беларускую Дывізію пад камандваньнем Анцыповіча, а пазьней Сокал-Кутылоўскага.

27-га лістапада 1920 г. слаба ўзброеныя і насьпех сфармаваныя войскі БНР у складзе толькі аднае дывізіі пайшлі ў няроўны бой. Дывізія стрымоўвала ціск усяе 16-ае савецкае арміі. Тады былі кінутыя на фронт г. зв. інтэрнацыянальныя аддзелы, што складаліся пераважна із Кітайцаў.

Геройчныя Случчакі — воіны рэгулярных збройных сілаў новаадроджанай Рэспублікі, удзельнікі першай вайны з бальшавікамі, вайны ў вабароне сваіх земляў і свайго народнага ўраду, ня маючы ніякай дапамогі ад вонкавага сьвету ні собскага заплечча, бо ўвесь край ужо быў захоплены ворагам, трымаліся цэлы месяц і толькі 28. 12. 1920 г., пад напорам пераважаючых сілаў неазьніка, вымушаны былі перайсьці польскую мяжу.

«Тым, што паўсталі й пайшлі паміраць, каб жыла Бацькаўшчына» — словы вышытыя рукамі беларускіх сялянак на баявым сьцягу Слуцкіх змагароў, перадаюць адзін із найбольш яркіх мамэнтаў Слуцкай эпапэі — бязьмежную ахвярнасьць для беларускай нацыянальна-вызвольнай ідэі.

Угодкі Слуцкага збройнага парыву Беларускага народу, угодкі першай ваеннай сутычкі БНР з бальшавіцкай Расеяй стыхійна прыняліся ў нашым народзе, як Дзень Гэрояў, дзень адданьня чэсьці тым сотням і тысячам бязыменных мучанікаў, палеглых ня толькі на полі бою, але й замардаваных у катоўнях ВЧК-НКВД-МВД ды нязьлічоных канцлягерах брунатнага й чырвонага фашызму.

І гэныя сотні й тысячы навінных і няведамых нам сяньня мучанікаў, бадай што большай вымагаюць ад нас пашаны, чымся тыя, што зламжылі свае галовы ў вадчыненым змаганьні, бо іхныя маральныя і фізычныя мукі не паддаюцца апісаньню людзкімі словамі.

Калі яшчэ да нядаўна кроў замаражвалася ў жылах пры чытаньні літаратурных вобразаў мукаў чалавека дантаўскага пекла ў ведамым творы італьянскага эпіка, то якімі-ж аны выглядаюць дзяцінымі забаўкамі ў параўнаньні із тымі «пеклам» на адной шостай частцы сьвету, пеклам ня толькі самых МВД-оўскіх засьценкаў, ці былых нямецка-фашысцкіх газоўняў, але пеклам штодзённага сучаснага падсавецка-расейска-бальшавіцкага чалавека!

Нідзе гэтак, як у СССР гэтулькі не сьпяваюць аб чалавеку, як найвышэйшай каштоўнасьці, аб чалавеку гаспадары краю, якому ўлада імкнецца стварыць рай на зямлі, але нідзе й ніколі чалавек гэтак не паніжаецца й не паніжаецца, як у «краі пераможнага сацыялізму». Пагарда да людзкой адзінкі, абыякавасьць улады да самых мінімальных людзкіх патрэбаў, а самае галоўнае — немагчымасьць думаць і верыць, як чалавеку хочацца, вываратчваньне людзкога нутра-душы вечнай аблудай, неабходнасьцю прыкідвацца, хлусіць ды выхваляць зьненавіджаных катаў — гэта зьмест штодзённага жыцьця падсавецкага чалавека!

Калі-ж да ўсіх гэтых бэстыяльстваў дадаць яшчэ мукі нацыянальнага перасьледу, то аніводнаму сучаснаму Дантэ, з найбагацейшай творчай фантазіяй, ня ўдасца перадаць навет у сотай частцы тэй нялюдзкай жудасьці за зялезнай заслонай!

Ніякія гістэрычныя выкрыкі расейскіх рэакцыйна-шавіністычных колаў эміграцыі ня здолеюць пераканаць сьвет аб адсутнасьці нацыянальнага перасьледу й геносыдызму ў СССР, аб адсутнасьці расейскага імпэрыялізму.

Вымоўным запярэчаньнем гэтага ёсьць аж надта відавочныя факты. У той час, калі **на працягу апошняга дзесяцігодзьдзя 600 мільёнаў людзей розных краёў, пераважна каленіяльных, атрымала сваю незалежнасьць — 800 мільёнаў із народаў, што мелі незалежнае палітычнае існаваньне, страціла яго,** апынуўшыся ў ярме маскоўскае няволі, што ўяўляе сабою найнавейшую і найгоршую форму калёніялізму. На нашай-жа бацькаўшчыне, у г. зв. БССР, маючай і свае «собскія» савецкія сьцягі, гымн ды міністэрства замежных справаў, чырвоныя імпэрыялістыя ня здолелі навет стварыць таго марыянэтачнага «ўраду» із беларускіх янычараў-камуністых, бо «свая кашуля блыжэй цела», камуністы-Расеец мае больш даверу.

Як падавала «Зьвязда» ад 4. 5. 1953 г. на ўрадавую трыбуну ў дзень 1-га мая ўзыйшлі гэткія «кіраўнікі» Беларускай Савецкай «дзяржавы»: «Таварышы Патолічев, Клешчов, Козлов, Цімашэнка, Горбунов, Абрасімов, Баскаков, Мазуров, Макаров, Машеров» . . . Самыя прозьвішчы, як бачым, пацьвярджаюць, што запраўды ў БССР «нет национального вопроса», а што яго ўжо такі й няма, падмацоўвае яшчэ больш апошні крок акупанта на Беларусі: менская радыёстанцыя пераведзена выключна на расейскую мову!

І яшчэ Вэйнбаўмы ды Керэнскія адважваюцца закідаць нам ахайваньне й варожасьць да расейскага народу, як такога, імкненьне «раскавалкаваць» Расею, нежаданьне сфэдаралізавацца, калі ўвесь сьвет цяпер набліжаецца да гэтага!

Мы ведаем, што расейскі народ церпіць зьдзек, але **ён церпіць ад собскага вырадка, самім зроджанага монстра-бальшавізму,** які працягваючы даўнейшую захопніцкую палітыку цароў (ад якіх таксама ня мала цярпеў той-жа расейскі народ) імкнецца да задушэньня й вынішчэньня іншых.

Спачуваючы расейскаму народу, мы шчыра жадаем яму пазбыцца ягонай собскай немачы так як жадалі пазбыцца ў свой час царскага дэспатызму, але **ніколі не пагодзімся, каб ягоная хвароба разьядала нашае народнае цела!**

Мы ня ёсьць ворагі і фэдэралізму, але поўнасьцю пагаджаемся із Бэрнгэймам, што **«вызваленьне, незалежнасьць, фэдэрацыя — вось 3 стадыі аднаго палітычнага ланцуга».** Першым-жа і аснаўным зьвязам гэнага ланцуга для нас ёсьць **вызваленьне,** другім — **незалежнасьць,** а ўжо вызвалены й незалежны народ ня будзе патрабаваць нічыей дабротькі, зь кім, калі і як ён мае фэдаравацца.

Нічога тут не паможа ніякі лямант аб г. зв. «непрадрашэнстве», бо ў дачыненьні да Беларусі і Украіны сам факт іхнага сяброўства ў ЗН ёсьць прызнаньнем дэмакратычнага сьвету права гэтых краёў на самастойнасьць. Што там заміж народных урадаў сядзяць маскоўска-бальшавіцкія найміты, нічога ня значыць, бо ў падобным становішчы апынуліся Прыбалцкія краі ды г. зв. «сатэліты», але нікому ў галаву ня прыходзіць лічыць «прадрашэнствам» іхнае права на самастойнае, сувэрэннае існаваньне!

Нікому ня ўдасца сілком атпягнуць стрэлкі гадзіньніка гісторыі назад!

Павароту зноў да перадрэвалюцыйнага стану ў былой расейскай імпэрыі ня будзе й быць ня можа!

Ня ўдасца таксама й падфарбаваць гэтую прагнілую ды абапёртую на людзкім горы й нядолі імпэрыю пад нейкі «новы», вельмі-ж ужо цяпер модны на словах, «дэмакратычны» лад!

Зарукай гэтаму ёсьць тое, што ўвесь сьвет ідзе шпарка наперад, што ён шукае запраўды новых формаў сужыцьця свабодных народаў, што пры тэхнічным прагрэсе сучаснасьці гэты сьвет нагэтулькі звузіўся, што ўжо цяпер цяжка сказаць, якія із краёў, із геаграфічнага гледзішча, могуць чуцца зусім бясьпечнымі.

І таму вольны дэмакратычны сьвет у будучыні, калі ён захоча астацца запраўды вольным і ня дрыжэць больш за сваю свабоду, не пажадае тварыць ці дапамагаць у тварэньні нейкай новай пагражаючай сілы ў выглядзе якойсьці імпэрыі, бо кажная імпэрыя, у якія яе колеры не падфарбоўваць, у сваёй патэнцыі мае **імпэрыялізм** або **захопніцтва!**

Найважнейшай аднак зарукай ёсьць тое, што самасьведамасьць і арганізаванасьць усіх паняволеных народаў сяньня куды вышэйшая, чым гэта было колькі дзесяткаў гадоў таму, што народы гэтыя зразумелі важнасьць і неабходнасьць скаардынаваньня супольнага дзеяньня ў сваім вызвольным ходаньні, сьветчаньнем чаго ёсьць паўсталы ў палове гэтага году г. зв. «Парыскі блёк» народаў паняволеных у сыстэме СССР.

Сяньня яшчэ цяжка гаварыць аб блізіні зьдзейсьненьня запаветнай нашай мроі — вызваленьня Бацькаўшчыны, сяньня яшчэ Беларусь крывавіцца ў катняй няволі, зноў забытая ўсім сьветам, сяньня яшчэ тады-сяды прамільгне над вольным сьветам няслаўнай памяці панчры парасонны цень новага Мюнхэну, але не забывайма, што сяньня церпяць ня толькі Беларусь і Беларусы — церпяць сотні мільёнаў гэтакіх-жа вольных людзей, мукі й сьлёзы якіх ня могуць ня выклікаць спачуваньня ў рэшты вольнага сьвету ды ня быць апошняй перасьцярогай схамянуцца, падумаць аб тым страшэнна-жудасным прадоньні, у якое, пры дасюлешняй слоўнай «палітыцы вызваленьня», а ў запраўдансьці толькі «паўстрымоўваньня», гэты сьвет аднаго прыгожага раньня можа паляцець беспаваротна!

Будзем аднак спадзявацца, што гэта ніколі ня здарыцца. І таму - вышэй галовы, вольныя суродзічы ў вольным дэмакратычным сьвеце! Годзе нам плакаць аб сваёй нядолі! Адно толькі бядаваньне й плач нічога й нікому ніколі не памагалі й не памогуць! Нам, што мелі шчасьце вырвацца ў вольны сьвет, **цяпер якнайбольш патрэбна нутраной еднасьці, нутраной кансалідацыі, супольнага дзеяньня, штодзённай шэрай працы ўсіх, штодзённага спаўненьня сваіх нацыянальных і грамадзкіх абавязкаў.**

Адным толькі ўздыханьнем, сьлязьлівасьцю, або адным толькі сухім, казённым наведваньнем розных нацыянальных акадэміяў ніводзін Беларус, ніводзін палітычны эмігрант абмяжавацца **ня можа й ня мае права,** бо якім-жа правам можа хтось із Беларусаў, хто не належыць да сваіх арганізацыяў, не дапамагае ў працы гэных арганізацыяў, ня выпісвае беларускіх газэтаў, ня купляе беларускіх кніжак, не спаўняе аніякіх сваіх забавязаньняў, можа із спакойным сумленьнем прыходзіць на нацыянальныя сьвяты, каб адно толькі ўздыхнуць, пусьціць сьлязу . . . Памяць аб гэраізьме, ахвярнасьці Случакоў і ўсіх тых бязыменных мучанікаў за свабоду — імя якім мільёны — вымагае ад нашага пакаленьня, асабліва ад нас тут у вольным сьвеце, не сьлязьлівасьці, **але роўнага кроку ў маршы да будучыні!**

Толькі пры гэткім настаўленьні мы можам сьмела чакаць таго жаданага намі Вялікага Дня. Дня новага Прыйсьця, дня Вызваленьня Радзімы, і тагды запраўды:

«Мы выйдзем шчыльнымі радамі на родны вольны свой прастор!»

А. Сьвіслацкі

Леў Сапега й сьв. Юзафат

(АДКАЗ НА АРТЫКУЛ «НЯТРАПНЫ ВЫБАР», ГЛ. «БАЦЬКАЎШЧЫНА» № 45/176)

(Заканчэньне з папярэдняга нумару)

Але як-жа з зачыненымі цэрквамі ў Магілёве?

Перадусім трэба ведаць, што ад часу прыступленьня праваслаўных герархаў Беларусі і Украіны да рымска-каталіцкай Царквы ў Берасьці ў 1596 годзе праваслаўе ў Беларусі дэ юрэ ня існавала. На жаль, гэтак тады думалі вярхі, а гэта ня толькі ў нас, але і ў цэлай Эўропе. Воля простага народу ня бралася пад увагу. Таму калі сьв. Юзафат прыехаў з распараджэньня Кіеўскага вуніяцкага Мітрапаліта ў Полацк, дэ юрэ ўсе цэрквы Полацкай і Віцебскай герархіяў належылі да яго юрысдыкцыі. Мы ведаем, што дзякуючы таму, што была створаная нелегальна новая праваслаўная герархія ў межах Рэчыпаспалітай, біскупы вуніяты, а між імі й сьв. Юзафат, ня ўсе прыходы маглі абняць ціха і спакойна. У Полацку душой апазыцыі супраць сьв. Юзафата быў арцыбіскуп Мялеці Сматрыцкі, які, перш чым стаўся каталіком-вуніятам, давёў да таго, што сьв. Юзафат сваю дзейнасьць акупіў сьмерцяй.

Маючы права на зачыненьне цэркваў у Магілеве, сьв. Юзафат кіраваўся яшчэ іншымі матывамі. Ён ня мог глядзець спакойна на тое, каб некаторыя цэрквы бясчэсьціліся. Хто знае хоць крыху праваслаўнае духавенства з другой паловы XVI і першай XVII стагодзьдзяў, той ня зьдзівіцца, што ня раз было больш няжаданым, каб царква была зачыненая, чымся каб сьвятар невук і п'яніца не бясчэсьціў. Цёмную пару перажывала каталіцкая Царква, але перажывала не так-жа і праваслаўная. На Беларусі, Украіне дый у Расеі былі сумныя для праваслаўнай Царквы часы якраз у успомненых намі стагодзьдзях. Гэта было найважнейшай з прычынаў, што прывялі ўкраінскіх і беларускіх герархаў да вуніі з Рымам.

Мы ня ведаем, ці Леў Сапега адказаў на ліст сьв. Юзафата, але знатаком тае эпохі ёсьць ведамым, што ён сваей пагрозы — адчыненьня цэркваў у Магілёве — ніколі ня выканаў.

Сп. Грынеў у сваім артыкуле кажа, што сьв. Юзафат «загінуў з рукі беларускіх масаў» таму, што «імкнуўся сілай завесьці вунію».

Пасьля забойства сьв. Юзафата ў Віцебску для разгляду выпадку была выбраная адумысловая камісія, на чале якой стаяў той-жа Леў Сапега.

І што-ж яна сьцьвердзіла?

У Віцебску на жыцьцё Юзафата была зробленa змова некалькімі людзьмі. Выканаўцамі былі простыя людзі, аб якіх можна сказаць, што ня ведалі, што рабілі. За выняткам аднаго, усе яны сталіся каталікамі й усе сьветчылі, што сьв. Юзафат пасьціў, маліўся, працаваў для царкоўнага адзінства, але гвалтаў, крыўдаў нікому не зрабіў. Рукі на яго злачынныя былі паднятыя з падбурэньня й нагавору. Нахай сп. Грынеў не абразіцца, калі зробім яму заўвагу: перш чымся штось гаварыць, трэба справу ведаць. Маса дзеіць так, як ёй пакіруюць. Таму зусім правільна зрабіў Сапега, калі пакараў забойства толькі некалькі вінаватых, а ня цэлы народ, масы. І таму гаварыць аб «спантанічным узрыху масаў» — гэта паўтараць песеньку чачапісаў і гэзэт добра нам ведамых рэжымаў, дзе кажнае праступства на загад правадыроў вітаюць апладысмэнтамі «спантанічна» маса й народ.

Сп. Грынеў пагаджаецца з тым, што забойства сьв. Юзафата было праступкам, але паводля ягонай свойскай лёгікі, забіты быў усё-ж такі больш вінаватым чымся забойцы.

Тут трэба аддаць справядлівасьць Льву Сапезе. Леў Сапега сваім лістом спрычыніў вялікую крыўду Юзафату, але пазьнейшымі сваімі дачыненьнямі да мучаніка Юзафата ён сваю несправядлівасьць направіў.

Калі распачыналася ў Рыме канаізацыя Юзафата ў XIX ст., тады расейскі ўрад, каб ёй перашкодзіць, афіцыяльна выслаў у Ватыкан свой пратэст і на падмацаваньне яго залучыў ліст Льва Сапегі да Юзафата. Якая іронія лёсу! Леў Сапега адным зь першых быў, які зьвярнуўся да Рыму з просьбай аб канаізацыі замучанага Полацкага Арцыбіскупа.

Перш чым Рым прызнаў Юзафата сьвятым, Леў Сапега зрабіў яго сваім і цэлай сваёй сям'і нябесным заступнікам. У Кодэні, галоўнай сядзібе Сапегаў, вісеў пры галоўным уваходзе вялікі партрэт Юзафата, які можна было аглядаць яшчэ ў канцы XVIII ст., з наступным надпісам:

«Багаслаўлёны Ёзафат, Арцыбіскуп Полацкі, замучаны за сьв. Вунію ў Віцебску ў 1623 г. 12 лістапада, ён-жа Львом Сапегам, Вялікім Канцлерам і Найвышэйшым Камандзірам Войск Вялікага Княства Літоўскага, Ваяводай Віленскім, Каралеўскім Камісарам для пакараньня яго сьмерці, ПАТРОНАМ усяго свайго дому і вельмі памоцным у вагні ваенным прызнаны».

Значыцца БАКА «Рунь», выбіраючы ў свае патроны сьв. Юзафата, не зрабіла нічога іншага, як толькі . . . пайшла за прыкладам Льва Сапегі: выбар вельмі трапны!

Скажам крыху больш. Калі-б навет Леў Сапега і не паправіў сваей памылкі і надалей пасьля сьмерці Юзафата ацэньваў так яго дзейнасьць, як гэта зрабіў у сваім лісьце, для БАКА «Рунь» і для каталіцкай усяго сьвету важным ёсьць, што сказаў у справах рэлігіі, культу сьвятых Айцец Сьвяты, а не — хай ён будзе й найвялікшы — палітык

(Заканчэньне на 7-ай балоне)

— Гэта добра, што на польскага Бога нарваўся ты. А, крый Божа, каб ты рускага ўкволіў — турмаў-бы на цябе не набраліся, у вастрозе згінуў-бы праз свой дур, век-бы табе адтуль ня вылезьці.

І праўда: за чужога Бога хто там надта ўхо дзіць — папаў і маўчы сьціхатою: ня 'трэ было ўпраўным быць, нарывацца на ўтрапёнага чалавека.

Ня слабкія трапіліся Савосту дзьверы. Ды ня так таго стуку было, як прышчаміўся ён імі. Цэлага паўгода праз ваконца з кратамі на сьвет пазіраў. А як выпусьцілі, то зрабілі яму на дакумантах такую запаметку, што век яго ніхто ў войска патрабаваць ня будзе і ні за старасту, ні за валаснога старшыню ўжо яго выбраць ня можна. Хацелі гэтым пакараць Заблоцкага. Думалі прасіцца будзе, прашэньні на царскае імя падаваць. Але не на таго нарваліся.

— Толькі тае бядды! — усяго сказаў Савоста.

Ня ў жалі, а ў радасьці ехаў дадому. Рад быў, што ніякі чорт яго цяпер турбаваць ня будзе: ціхі і лагодны будзе ён у Баркаўцох гаспадар.

З Клемкам ужо начай было. У таго бяз цуду не абышлося. Неяк ён, у вастрозе седзячы, навучыўся фармазонская птаха маляваць. Не пашкадаваў крыві, бо толькі кроўю малёваны, кажуць, ён мае чарадзейную моц. А як вымаляваў, сеў на яго конна, за шыю з усяе сілы ашчарэпіў ды й паехаў на волю праз таўстую астрожную сьцяну. А так —

— Зьвякаваў-бы там, — казалі — каб ня той фармазонскі птах.

XIII

Мала-ж Савоста ў чужым баку палюдзкаваўся. І туды, сьледам за ім, даняла ягная нядоля. Стрэла там Савосту цёмная ноч.

Усё тое нямаведама дзе ў чортавых зубох было. Ніхто з тутэйшых там ня быў, зь людзьмі з таго боку ня сустракаўся, ні ад кога пра Савосту распытацца не маглі. Як там што было.

— Хто яго ведае, — пацікаюць плячыма нашы баркаўчане.

Ажно, год цераз колькі, ізноў Савоста.

— Дзяндобры, — Баркаўцом дае.

Як ішоў з вагзалу, трапілася яму відная, месячная ноч. Далёкага лесу цёмная істужка, дробныя шляхечыя засьценкі, пакупніцкія фальваркі вышлі былі на відно, Савосту на паказ. Шмат чаго знаёмага, пра што ўжо крыху забывацца пачаў, убачыў-бы ён, каб толькі глядзець меў час. Не ганьбаваў Савоста тутэйшых краявідаў, толькі думкі таго разу заступілі-бы яму сьвет, прыгаство віднай веснай ночы застулычылі.

Ажно й чыстае поле мінуў. І не заўважыў, калі у гушчары скарбовых кляновых прысад апынуўся. Так спляліся яны тут сваім гольлем над дарогаю, што неба ўгары за імі знаць ня было.

— Добры вечар, — яму сваім сакавітым лісьцем прысады прашапацелі. Хоць ціхенька, хоць крадкам, — варуючыся пана, — але скажуць яны сваіму чалавеку ветлае, лагоднае слова, дармо, што скарбовыя парабкі, а іхны пан з баркаўчанамі за сэрвітут праавуецца. Цяжкае іх парабоцкае жыцьцё: як дзень, як ноч вартуй гразкія грэблі, чвыр на ўзгорку, мокні на дажджы, стынь на марозе, на сіверы, слухай як вар'яецца мяцеліца ў полі. І гэта дзень-у-дзень, год-у-год. Тады выхадных дзён ня было. І на курорты пасылаць тады ня мелі моды. Прастынеш лішняе, нападзе на цябе трасца — і трасіся: чорт цябе бяры! Некаму гэта ў галаве!? Ды што-б там памаглі выхадныя дні?! Што курорты! Калі няволя, калі ты скарбовае, графскае дрэва, калі ўсё гэта на той бок вайны, за капіталістычнаю бытнасьцю робіцца.

І маўчаць сьціхатою густыя кляновыя прысады. Але часам калі разшумяцца, калі раскалышуцца, калі разьбядуюцца . . . Свае рэблыя ксэсьці, што злосьцю набрынялі, хочацца ім разагрэць. Ды ўсё ні выпадае. Пашурмуюць ды ўтаймуюцца. Утаймуюцца і маўчаць сьціхатою: на тое — служба, на тое яны — парабкі.

І от ім, гэтым прысадам, цяпер:

— Добры вечар, сваё роднае — сказаў Савоста Заблоцкі.

А тымчасам, з прысадаў крышку ў баку і кудзерка лесу, відаць-бы тутэйшаму, прызвычаенаму воку. Гэта Савостава бацькаўшчына, дзедаўшчына, незабытныя ягоныя Баркаўцы ў такія строі прыбраліся, вышлі пад месяц палюдзкавацца ў вясеннюю ноч.

Некалькі, яшчэ не за Савоставаю бытнасьцю: даўно-даўно, як 'шчэ паншчыну людзі рабілі, і праўда — тут быў лес. Вялікая пушча, Радзівілаў неабсяжны лес сваім рогам Баркаўцоў кранаўся. Рос тут вялікі, сьветлы хваёвы бор. І з самага берагу тры хаткі забудаваны былі. З тых хатак і вёска вырасла, а праз бор сабе такое імя папала — Баркаўцы.

І што далей ад таго часу, то ўсё болей бор на захад ад вёскі адступаў, а тут, дома, у іх свой заводзіўся лес. Штогоду болей урастал і Баркаўцы вішэньнікам, гаспадарскімі садамі на сваю і дзяцінную патрэбу ды ўсякім іншым патрэбным і непатрэбным дрэвам. Лагчыну, западзь на поплаве, куды о некалі быстры ручай з бору цёк, — алешнік апанаваў. А ў яго ў падсусездзі асталася вярба, ракітнік дзе-ні-дзе. Вярэзьнiку спадабаўся ўзгорак на заручыхах (за ручаем). А ў гаравога Зьміцеры рос, нават, дуб проці ганку. А што на кляны, каштаны, ясян'ны — ліку няма. Такі тут гушчар стаў, што здалёк зірнуўшы — здаецца: такі, хлявы, хаты скрозь зямель папалі.

Было ня цеперся, як Савоста пад [illegible] жабы ля мастка ў завоіне, што зрабілі [illegible] невялічкі нядоўшы ручай. Матушоўся, чувашь было, бусел над крыніцамі на сваім гняздзе. А так — каб дзе хто шапнуў.

І от гэтаму спакою, сваім Баркаўцам гэтак сама:

— Добры вечар, сваё роднае, — сказаў Савоста Заблоцкі.

(Канец першае часткі)

Савецкі настаунік і школа

Бальшавіцкая прапаганда цьвердзіць, што клопатамі камуністычнай партыі савецкі настаўнік пастаўлены на такую вышыню, на якой ён не стаяў, не стаіць і ня можа стаяць у капіталістычных краінах. На справе савецкі настаўнік бяспраўны ў сваей дзейнасьці і матэрыяльна далёка не забясьпечаны. Яго пачэсная праца не акружана клопатамі і павагай. Умовы працы настаўніка надзвычайна цяжкія, а праўнае становішча сумнае, асабліва ў вёсцы.

Ня лёгка жылося вясковаму настаўніку і пры царскім самаўладзстве. Яго дзейнасьць залежыла ад шмат каго. І тым ня менш яго ахвярнай працы спачувалі перадавыя колы тагачаснай грамадзкасьці, лібэральныя пісьменьнікі, земскія дзеячы. Ён насіў надзвычайна пачэсную назву «народнага настаўніка», бо ён працаваў для народу, быў самым блізкім і запраўдным яго настаўнікам і дарадчыкам. Савецкая ўлада зь першых дзён свайго існаваньня ў першую чаргу адабрала ад настаўніка яго пачэсную назву і пашану, прыляпіўшы яму дзікі нясугучны прымітыў — словатвор «шкраб». Народ ня прыняў гэтай назвы, яна ня прышчапілася. Народны настаўнік застаўся проста настаўнікам.

За часы савецкай улады настаўніцкія кадры Беларусі ня раз правяраліся і праходзілі розныя чысткі з пункту гледжаньня палітычнай адданасьці рэжыму. Тысячы зь іх звальняліся з працы, шмат хто сам пакідаў школу, шукаючы больш спакойнае працы ў розных канцылярыях. Старыя настаўніцкія кадры, якія захаваліся ад першай сусьветнай вайны, асабліва тыя, што вярнуліся з вайны ахвіцэрамі вайсковага часу, былі ўзяты пад нагляд, як элемэнт ненадзейны. Шмат настаўнікаў загінула ў часы грамадзянскай вайны і розных акупацыяў. Пад пільны нагляд настаўнікі былі ўзяты пасьля судовага працэсу над настаўнікам Лістападам Ю. У трыццатых гадох адбыліся шматлікія арышты настаўнікаў у сувязі з абвінавачаньнем у нацыянальных ухілах. Тут ужо арыштоўвалі без разбору старых і маладых. За кратамі ГПУ апынуліся разам з старымі і скончыўшыя ўжо савецкія пэдагагічныя тэхнікумы і Беларускі ўнівэрсытэт. Усе настаўнікі, якія займаліся краязнаўчай працай, зьбіралі народныя песьні, казкі, прыказкі і іншыя роды народнай творчасьці, былі залічаны нацдэмамі, «ворагамі беларускага народу». і высланыя ў далёкую халодную Сібір у канцэнтрацыйныя лягеры.

Жудкая Яжоўшчына канчальна зьліквідавала ўсё каштоўнае, думаючае, перадавое сярод настаўніцтва Беларусі. Тысячы загінулі ў часы другой сусьветнай вайны. Тыя, што засталіся на бацькаўшчыне ў часы нямецкай акупацыі. па звароце савецкай улады, былі жорстка пакараныя, і выселеныя далёка за межы Беларусі.

Сучасны склад настаўнікаў малакваліфікаваны, часта без спэцыяльнай пэдагагічнай асьветы, з слабымі агульнымі ведамі і разьвіцьцём. Яны патрабуюць працяжнай, сыстэматычнай працы над сабою. У школах надзвычайна многа вольных настаўніцкіх пасадаў. Асабліва цяжка падабраць дырэктароў і загадчыкаў навучальнай часткай у сярэднюю школу. Так у Бабруйскай вобласьці «сталі звычайнымі фактамі, калі школы, дзіцячыя дамы, раённыя аддзелы народнай асьветы на працягу некалькіх месяцаў застаюцца бязь кіраўнікоў. У Клічаўскім раёне напрыклад, лічыцца часова выконваючымі абавязкі 11 дырэктароў і загадчыкаў навучальнай часткі школ» (Зьвязда» за 23 травеня 1953). Непасьпяховасьць вучняў у школах савецкая школьная інспэктура часта тлумачыць значнай наяўнасьцю настаўнікаў «вылучэнцаў». Калі ў савецкіх умовах заводамі, хвабрыкамі і навет навучальнымі ўстановамі кіруюць людзі, ня маючыя спэцыяльных ведаў, то няпісьменных бязь ведаў ня можна «вылучаць» настаўнікамі і чакаць ад іх посьпехаў у школьнай працы. «У Клічаўскай сярэдняй школе, напрыклад, не пасьпявае кажны чацьверты вучань», як падае газэта «Зьвязда» за 23 травеня сёлета.

Непасрэднае кіраўніцтва школамі ажыцьцяўляецца раённымі аддзеламі асьветы праз школьную інспэктуру. Школьны інспэктар зьяўляецца афіцыйным кантролем пастаноўкі навучаньня ў школах, на яго-ж абавязку ляжыць дапамагаць настаўнікам і ў пытаньнях навучальна-выхаваўчых. Аднак «у апараце паасобных раённых аддзелаў народнай асьветы і навет абласных часта працуюць людзі, якія ня маюць належнага пэдагагічнага дасьветчаньня і навет адпаведнай адукацыі. Зразумела, такія працаўнікі ня могуць глыбака правяраць і кантраляваць работы школ і настаўнікаў, ня ў сілах даць ім канкрэтныя парады па палепшаньню вучэбна-выхаваўчага працэсу. Больш таго, часам на кіруючую і пэдагагічную работу ў школы трапляюць людзі прыпадковыя і нясумленныя». Так характарызуе газэта «Зьвязда» за 9 ліпеня г. г. кіруючы пэдагагічны склад у школах Беларусі. Аб гэтых «выпадковых і нясумленных» людзях на пэдагагічнай працы паведамляе і маскоўская «Учительская Газета» за 15 ліпеня г. г. У Менску загадчыцай базавай школы пры пэдагагічным вучылішчы ўжо два гады працуе З. Карповіч. Яна запэўняе, што скончыла геаграфічны факультэт Крымскага пэдагагічнага інстытуту ў гор. Сімферопалі. Яна навет мела і «дыплём», праўда, выклікаючы вялікі сумлеў у яго аўтэнтычнасьці. З усяго відаць, што гэты «пэдагог» малакультурная і няпісьменная асоба. Загадчыца школы Карповіч, уступіўшы ў спрэчкі з вучнем школы, аўтарытэтна сьцьвярджае, што ён «фуліган». Вучань згадзіўся, што ён можа запраўды «хуліган». аднак Карповіч настойліва і з прыціскам цьвердзіла, «а я гавару фу-лі-ган. Фуліган ты і ёсьць! «Настаўнікаў і вучняў ізь сьвятамі яна «праздраўляе». Прыбіральніцы школы яна прапануе прынесьці «з весьцюбеля стуло». Настаўнікаў базавай школы ўпікае. што яны чытаюць вучням матар'ял «малатонна». Няма ніякага сумлеву, што яе пэдагагічныя веды ня вышэй пісьменнасьці і агульнага разьвіцьця. А між тым. З. Карповіч ня толькі загадвае базавай школай, але яшчэ вядзе групу ў школе і кіруе практыкай студэнтаў пэдагагічнага вучылішча. Калі ў сталіцы Беларусі Менску на адказных пэдагагічных становішчах працуюць такія настаўнікі, як Карповіч, то што можна патрабаваць ад настаўнікаў пачатковай школы ў глухіх вёсках?

Праўнае становішча савецкіх настаўнікаў немагчыма цяжкае. асабліва ў вёсках. На яго ўскладаецца, апрача школьнай працы, шмат іншай, якая ня мае ніякага дачыненьня да абавязкаў настаўніка і называецца грамадзкай працай. Настаўнік абавязкова павінен быць «актывістым і грамадзкім працаўніком» навет у большай ступені, чым настаўнікам. Ацэну грамадзкай працы устанаўліваюць партыйныя і савецкія ўлады на вёсцы, носьбітамі якой у большасьці зьяўляюцца асобы абмежаваныя, малакультурныя і ня без самадурства. Ён забавязаны прысутнічаць на шматлікіх сходах і паседжаньнях, якія ня маюць ніякіх адносінаў да школьнай працы, выступаць там з прамовамі ў жаданым для ўлады кірунку. Настаўнік-актывісты, сталы наведвальнік хаты-чытальні, клюбу, чырвонага кутка, сельскага савету, праўленьня калгасу і г. д. Пры чым гэтае наведваньне ня зьвязанае з практычнай патрэбай, а так проста, каб толькі паказацца. Настаўнік абавязаны быць сябрам шматлікіх савецкіх арганізацыяў і таварыстваў. Ён зьбірае падпіску на дзяржаўныя пазыкі, арганізоўвае збор мэталёвага лому і рознага ўцілю для прамысловасьці. Яго прыцягваюць на выкананьне натуральных паставак хлеба, бульбы, малака, яек і іншых падаткаў. Ён павінен быць «ваяўнічым бязбожнікам», чытаць лекцыі на антырэлігійныя тэмы, а ў вялікія сьвяты арганізоўваць розныя антырэлігійныя карнавалы, ставіць п'есы. Бяз удзелу настаўніка ня выходзіць насьценная газэта калгасу. Старшыня сельскага савету, а тым больш сакратар камуністычнай арганізацыі, старшыня калгасу, загадчык хатай-чытальняй у ўсякі час можа прыцягнуць настаўніка для выкананьня розных абавязкаў, навет прыпыніць заняткі ў школе для правядзеньня якога-небудзь сходу. Пратэст або ўхіленьне ад гэтых нярэглямэнтаваных працаў цягне за сабою шмат няпрыемнасьцяў для бяспраўнага савецкага настаўніка. Яму прышпіляць ярлык сабатажніка, антыграмадзкага элемэнту, будуць публічна ахайваць на розных сходах і паседжаньнях, у насьценнай газэце, нічолькі ня турбуючыся аб захаваньні настаўніцкага аўтарытэту сярод вучняў тэй школы, дзе ён працуе. Нарэшце даб'юцца яго пераводу ў іншае месца.

Пры такіх умовах ці можа савецкі настаўнік удзяліць час на падрыхтоўку да заняткаў у школе, удумліва скласьці плян працы, уважліва выправіць вучнёўскія пісьмовыя працы, удзяліць час на так патрэбную самаадукацыю? Таму зусім ня выпадкова, што ў Бабруйскай вобласьці з 429 настаўнікаў, якія запісаліся на завочнае навучаньне ў пэдагагічны інстытут, вучэбны плян выканала папалам з грэхам толькі 284. Запраўды, савецкі настаўнік пастаўлены ў такое бяспраўнае становішча, у якім ён не стаяў, не стаіць і ня можа быць пастаўлены пры любым дзяржаўным ладзе, апрача савецкага.

Жалю годныя няспрыяльныя ўмовы для арганізацыі нармальнага навучаньня дзяцей у савецкай школе, асабліва ў вёсцы, бяспраўная залежнасьць настаўнікаў ад мясцовых уладаў, сыстэматычная загрузка яго часу так званай «грамадзкай працай» зьяўляецца непераможнай перашкодай арганізацыі пэдагагічнага працэсу ў школе. З гэтых прычынаў слаба і павярхоўна засвойваецца навучальная праграма, павялічваюцца выпадкі датэрміновага пакіданьня вучнямі школы пры пашыранай практыцы пакіданьня непасьпяваючых вучняў на другі год у ваднэй клясе.

В. Б.

Леу Сапега й сьв. Юзафат

(Заканчэньне з 6-ай бэлоны)

ці вучоны. У выпадку сьв. Юзафата ёсьць так, што ён ёсьць абвешчаны сьвятым і нябесным заступнікам ня толькі Беларусі, Украіны, Польшчы, Летувы, але кажнага году каталікі ўсяго сьвету да яго моляцца ў гадавіну ягонае сьмерці.

Пры нагодзе заўважым, што калі каталіцкая Царква выносіць кагось на аўтары, дык пры гэтым правярае кажны ўчынак і кажнае слова таго, каго мае кананізаваць. Яна правярае, ці кандыдат у сьвятыя меў у гэраічнай ступеньцы цноты справядівасьці, растаропнасьці, чыстасьці, пакоры, муства, любові блізьняга й Бога. Усё гэта было сьцьверджана ў дачыненьні да сьв. Юзафата і таму яму ад усіх належыцца чэсьць і прызнаньне.

Сп. Грынеў, выступаючы супраць мэтадаў сьв. Юзафата, жадае назаўсёды вылучыць «згубныя» ўплывы гэтага сьвятога на Беларусаў. Паміж славамі ягонага артыкулу вычуваецца тое запалоханьне: не ўспамінайце аб Юзафаце, бо робіце прыкрасьць нашым братом праваслаўным! Так, згаджаемся не гаварыць аб сьв. Юзафаце з тымі, што на ўспамін ягонага імя дастаюць белай гарачкі і ў імя дэмакрацыі й талеранцыі, будучы самі на выгнаньні, пагражаюць глыбокімі рэкамі сваім суродзічам. Але з другога боку ня лічу разумным быць сарамяжлівымі там, дзе можна спакойна й рэчова дагаварыцца, дзе можна захаваць згоду і пэўнае адзінства пры наяўнасьці рознага веравызнаньня.

Лічу таксама вялікім недаразуменьнем тое, што, калі каталікі моляцца да сьв. Юзафата, дык канечне гэтым спрычыняюць прыкрасьць сваім братом праваслаўным. Французы самі засудзілі й спалілі Жанну Д'Арк, польскі кароль забіў біскупа Станіслава, грэцкі ўрад перасьледваў сьв. Яна Хрызастома, Ангельцы адрэзалі галаву свайму канцлеру Тамашу Моору — і ўсе нашчадкі ўспомненых тут сьвятых і забойцаў кананізавалі замучаных і сяньня да іх моляцца. Ці-ж мы Беларусы дзеля нейкай, штучна падтрымліванай, сарамяжлівасьці мелі-б вырачыся сьв. Юзафата, каторы аддаў Беларусі ўсё, разам із сваім жыцьцём?

Паважаны сп. Грынеў, гаворачы аб вуніі і мэтадах яе ўводжаньня, кажа, што рэлігійнае адзінства можа наступіць, «але толькі цераз задзіночаньне, а не падпарадкаваньне». Далей гаворыць: «Трэба... дабіцца ліквідацыі часта штучных розьніцаў, абапёртых выключна на вонкавай форме і некаторых недакладных фармуляваньнях догмаў, ведамых выключна тэарэтыкам царкоўных канонаў».

З гэтага сказу відаць, што сп. Грынеў у вельмі малой зажыласьці і з догмамі і з царкоўнымі канонамі. Калі ён не сьвятар, дык ведаючы рэлігійную культуру некаторых з нашай інтэлігенцыі, цяжка ад яе вымагаць большай прэцызіі. Дзівіць нас толькі сьмеласьць, што сп. Грынеў, не разьбіраючыся ў розьніцы паміж канонамі й догмай, бярэцца да напісаньня рэцэпту з мэтай ліквідацыі рэлігійных розьніцаў.

У кажным выпадку мы зь ім пагаджаемся, што ліквідацыя рэлігійнай разьдзельнасьці павінна наступіць. Толькі мы такой думкі, што рэлігійнае задзіночаньне павінна праводзіцца спосабам такім, які згодны з навукай Хрыста і ягонай Царквы. Навука Хрыста і яго Царква ёсьць адзінай для ўсіх. На жаль, ня ўсе толькі маюць добрую волю знайсьці праўду.

Закончым наш артыкул славамі ведамага дзеяча й патрыёты кс. Адама Станкевіча:

«З паходжаньня сьв. Юзафат быў Украінцам. Працаваў, як апостал, выключна на Беларусі. У працы сваей шырока карыстаўся беларускай мовай. Пабеларуску гаварыў казаньні і пабеларуску пісаў для народу рэлігійныя кніжкі. Паў з рук сваіх братоў Беларусаў. Было гэта вялікае непаразуменьне. Беларусы, мардуючы сьв. Юзафата, „ня ведалі, што рабілі". Ідэя, за якую памёр сьв. Юзафат, ёсьць для беларускага народу найвялікшай і найбольш прынцыповай. Бо што-ж можа быць для гэтага народу важнейшым, як ідэя адзінства хрысьціянскай веры ў ім, ідэя адзінства душы народнай, ідэя адзінства і суцэльнасьці беларускай нацыі і культуры?

А за гэта-ж усё сьв. Юзафат праліў сваю кроў на беларускую зямельку, як сапраўды добры пастыр, які душу сваю кладзе за авечкі свае.

Дай-жа Божа, каб кроў сьв. Юзафата, у якой скрыта вялікая беларуская рэлігійная і нацыянальная праўда, марна ня зьгінула і дала ў сваім часе належны плод...» (Кс. Ад. Станкевіч, Божае Слова. Вільня 1938, бал. 362).

Лёндан, 8. 12. 1953. **а. Ч. Сіповіч**

Літаратурны Конкурс

ЛІТАРАТУРНАЯ СЭКЦЫЯ БЕЛАРУСКАГА ІНСТЫТУТУ НАВУКІ Й МАСТАЦТВА

абвяшчае

КОНКУРС НА БЕЛАРУСКАЕ АПАВЯДАНЬНЕ

Дасланыя апавяданьні будуць разгледжаныя адмысловай камісіяй і за найлепшыя творы прызначаныя гэткія ўзнагароды:

1. — 50 даляраў,
2. — 30 даляраў,
3. — 20 даляраў.

УМОВЫ КОНКУРСУ:

1. Прынятыя будуць толькі апавяданьні яшчэ нідзе ня друкаваныя.
2. Пажадана, каб тэкст апавяданьня быў перапісаны машынкаю на аднэй балоне праз радок.
3. Літаратурная Сэкцыя БІНіМ засьцерагае сабе вылучнае права першадруку ўзнагароджаных апавяданьняў.
4. Апавяданьні маюць быць падпісаныя ўмоўным імям (псэўдонімам) і пераслнаыя на адрыс паэты Р. Крушыны: G. Kazak, 191 Henry St., New York 2, N. Y. Разам з творам, у заклееным канвэрце, падпісаным тым-жа ўмоўным імям, трэба пераслаць запраўдныя імя, прозьвішча й адрыс аўтара. Адзін аўтар можа прыслаць і колькі апавяданьняў.
5. Апошні тэрмін прысланьня рукапісаў — 1 красавіка 1954 г. Усе аўтары заклікаюцца прысылаць свае творы да гэтага часу.

Літаратурная Сэкцыя БІНіМ

Аб чым крычалі мерцьвякі

УРЫВАК З АПОВЕСЬЦІ

«ЦІХАЯ РУБА»*)

І-ы-ых! І-ы-ых!
Мы. братка, плытагоны,
Плывуць нашы загоны.
Адна шапка на двох!
Камізэлька на трох!
І-ы-ых! І-ы-ых!

Зранку зноў, паводля дзедавых прыкметаў, закрапіла імжака й неўзабаве скончылася, але дзед. зірнуўшы на белую кучомку далёкае гары Дабэрскольн, кажа да мяне:

— Бачыш, на Лысай Гары туман. Значыцца і ў парогах туман. Трэба пачакаць.

Цэлы дзень курыўся туманамі Дабэрскольн і, праверыўшы яшчэ раз моц усіх клібін і насекшы новых шастоў, я пайшоў да плытагонавых могліц. Доўга падымаўся дагары і нарэшце ўваходзіў на неабгароджаныя могліцы з шматлікімі магілкамі, зь якіх некаторыя падобныя ўжо да кротавых купінкаў. Над магілкай лётніка звычайна становяць прапэлер, на магілу жаўнера кладуць ягоную шапку, а над магіламі плытагонаў стаяць зробленыя з абгрызаных скаламі сохаў і дрыгалкаў крыжы зь няпісьменымі напісамі. бо няма сярод плытагонаў дацэнтаў. Пад першым насыпам. парослым дмухаўцом, ляжыць:

Рыгор Ивокшта
Хрысьцянин дзярэўни Сивец
Вялискага уезда.
Хай яму пухам зямля.

Пад сумежным крыжам знайшоў неспадзяваны прытулак:

Піліп Скроб
з вёскі Грынькі
Віцебскай Губэрні.

І вакол цэлы гай зьвязаных клібінамі сохаў, дрыгалкаў, шастоў, вёслаў — крыжоў. Грамада плытагонў — бельскіх, парэцкіх вяліскіх, сураскіх, віцебскіх. Няўпрыцям я дайшоў да яру, дзе над магілай на водшыбе заўважыў напіс:

Паулюк Дарэмный.

Зь вёскі ён ці з гораду, юнак ён ці дзед, галасілі па ім ці не — нічога невядома. А ад магілы Паўлюка Дарэмнага, якую ў студзені заносяць завеі, а ў верасьні мятуліца, відаць направа далёкія Крэйцбург і Якабштадт, відаць налева, у туманох, Дабэрскольн, чуваць, як без адпачынку грымяць воддаль Перакагрыж і Пахвальніца, а ў самым падгор'і шуміць, уліваючы ў Дзьвіну свае вясьняныя каламутныя воды, заўсёды вясёлы Сусей.

У туманавай сьвітцы прыйшоў наступны золкі заранак, але як толькі з-за вёсак Задзьвіньня ўзыйшло сонца, адразу задаў драпака па плыні туман, і неўзабаве заблішчэла чыстая крэйдавая вяршаліна Дабэрскольна. Дзед Самусь, пільна замацаваўшы будку, каб яе ня змыла ў парогах з ганка, перахрысьціўся на крыж Паўлюка Дарэмнага і крычыць:

— Плюй на далані, Андрэй! Цяпер, калі пройдзем, дапамажы Божа, гэты самы Смычкоў перавоз, дык увечары можа будзем аж пад Фрыдрыхштатам.

Выцягнуўшы з узьбярэжнага жвіру саху, дзед ледзь-ледзь толькі ўхапіў ускочыць на ганок, які ўздрыгнуў ад імпэту ракі і хутка, усё павялічваючы й павялічваючы рух, паймчаўся наперад.

— І-ы-ых! І-ы-ых!

Моцна трымаючы ў вапухлых руках ручку трохпудовае дрыгалкі. я выцягваю з вады ў паветра ейны канец, які адразу робіцца аж занадта цяжкім. Потым схіліўшыся ў крук, і высака ўзьняўшы дрыгалку над вадой, раблю два крокі па сьлізкаму бярвеньню ўпярод. А потым зноў апушчаю дрыгалку і, адштурхнуўшыся нагой ад перакладзіны і перахіліўшыся крукам у другі бок, раблю стольк-ж крокаў, адкінуўшыся ўсім целам назад, заграбаючы дрыгалкай ваду. Пасьля гэтага рыпяць клібіны паміж гленямі і яшчэ больш рыпяць дрыгалкі:

— І-ы-ых! І-ы-ых!

Час ад часу дзед Самусь крычыць:

— Андрэй, бі на Літоў!

Тады я трымаюся левага боку роднае няўтрапеннае Дзьвіны, а калі ён гукне:

— Андрэй, бі на Русь! —

— дык я пасьля гэтага раблю на ганку два крокі ў другі бок, каб прыбіць яго да правага ўзьбярэжжа. І калі гэтак і калі ня гэтак, і калі на Літоў і калі на Русь, дык усёроўна рыпяць дрыгалкі сваю адвечную, нам абодвум — дзеду Самусю ды ягонаму ўнуку Андрэю Шабэце ад калыскі да труны знаёмую песьню:

— І-ы-ых! І-ы-ых!

Наш ганок прабягае паўз крушні замку крыжакоў Лянэвардэн, а на тамабочным беразе зноў могліцы плытагонаў. Зноў крыжы з сохаў, крыжы з дрыгалкаў, крыжы з шастоў.

Нібы гэтае мне марылася, нібы гэтае мне сьнілася, але я галасна, як толькі мага, крычу:

— Браткі-і, бі на Літо-оў!

І вось, з-пад магільных купінак падымаюцца марудна — сьпярша адзін, потым другі, дзесяткі, сотні. У крыві, у горкім поце, у жабрацкіх лахманох, у пашматаных бахілках. Зьліваючы адрозныя спачатку стогны ў вадзін суцэльны лямант, пытаюць:

— Хто гэта не дае нам адпачынку і ў труне?!

І юнак, поўны жаху перад грамадой мерцьвякоў, я ўсё-ж гукаю:

— Што вас, дзядзькі, адарвала ад вёсак і паклала вось на гэтым узьбярэжжы? Чаму вы, браткі, гэтак забавіліся паваротам? Чакаюць! Галосяць!

І першым адказвае доўгабароды дзед, увесь у крыві, з адарванай рукой. І ягоны крык падхопліваюць усе мерцьвякі:

— Змаганьне за кавалак хлеба! Хлеба зь мязгой! Хлеба з паловай! Хлеба зь лебядой! За акраец хлеба!

1931 г. **Юрка Віцбіч**

---

*) Ціхая Руба — адзін з найбольш небясьпечных парогаў на Дзьвіне. Аповесьць была надрукаваная ў літаратурным часапісе «Полымя Рэвалюцыі» за 1932 г.

Да праблемы беларускага казацтва

ПРАФ. Л. АКІНШЭВІЧ: КРЫВІЦКАЕ КАЗАЦТВА Ў XVII СТ. («САКАВІК», № 1/2, 1948 Г.)
(З РЭФЭРАТУ, ЧЫТАНАГА 17. X. 1953 У КРЫВІЦКІМ НАВУКОВЫМ Т-ВЕ ПР. СКАРЫНЫ Ў НЬЮ ЁРКУ)

АД РЭДАКЦЫІ: Ніжэйшая рэцэнзія Б. Скарыніча на артыкул праф. Л. Акіншэвіча аб беларускім казацтве зьяўляецца моцна спозьненай, бо менаваны артыкул паявіўся пяць год таму назад, у 1948 г. Аднак зьмяшчаем яе ахвотна з тае прычыны, што рэцэнзія гэтая, як чытач пераканаецца, ня перастаючы быць рэцэнзіяй, зьяўляецца аднача сна незалежным ад працы праф. Акіншэвіча артыкулам, які прыносіць шмат цікавых дадзеных аб мала дагэтуль распрацаванай у нас тэме, якой зьяўляецца беларускае казацтва.

*

З прычыны зялезнае запоны, праходзячай перад вайною па лініі Рыскае мяжы, Беларусы з так званае*) заходняе Беларусі могуць ня ведаць, што гэта ня першы артыкул праф. Л. Акіншэвіча на беларускую тэму і ў беларускай мове; у дваццатых гадох друкаваліся ягоныя артыкулы на беларускія тэмы ў «Полымі», менскім часапісе беларускім. Могуць таксама ня ведаць, што сьвядомым Беларусам ён ня з эміграцыйнага часу, а здаўна, хіба яшчэ із студэнцкіх часоў, а мо' й раней, бо першыя зацікаўленьні Беларусяй ён пераняў ад свайго бацькі, каторы зваў Беларусь сваёй бацькаўшчынаю. Праф. Акіншэвіч належа да тых сьвядомых Беларусаў, каторых дыкжэ не ставала і яшчэ не стае ў беларускім руху. Прычынаю гэтага ёсьць месца ягонага нараджэньня, з чым, хіба, былі зьвязаныя і месцы ягоных студыяў і пасьлей навуковае працы. Паходзіць ён з Гомельшчыны, а знае добра і беларускую прастору на паўдня ад яе, значыцца, галоўна паўночную Чарнігаўшчыну аж да ракі Цецерава. Праўда, прасьле першае сьветнае вайны Гомельшчына перастала быць паветам, што аставаўся ў руху беларускім, але Чарнігаўшчына такою краінаю засталася, ня кажучы ўжо пра Аўруччыну, край уздоўж ракі Вужа. Акіншэвіч, адылі, як кабінэтны вучоны, быў-бы асабліва карысны ў цэнтры беларускае працы, зн. у Менску. Калі-б ён там быў паміж дзьвюма сьветнымі войнамі, дык некаторыя справы, як навука гісторыі беларускага права і праўніцкая тэрміналёгія шмат ляпей выглядалі-б. Ягоны падыход да праўніцкае тэрміналёгіі зусім чыста правільны.

І ня першы ў «Сакавіку» артыкул Акіншэвіча пра беларускае казацтва. Ягоныя артыкулы на гэтую тэму друкаваліся ў дваццатых гадох у менаваным менскім «Полымі». Акіншэвіч адзіны, што адкрыў у нас беларускае казацтва і паказаў прычыны ягонага паўстаньня. А гэта мае не малое значэньне ў беларускай гісторыяграфіі.

Калі мова пра казакоў, дык дазвольце пра адхін, ня зусім зьвязаны з тэмаю. Украінскі рамантызм паэтызаваў казакоў. Расейская літаратура ня выхваляла, нат ня ставілася пазытыўна да казакоў донскіх, ані да іхнае масы, ані да правадыроў — Сьценькі Разіна, Булавіна, Пугачова, бо з донскімі казакамі Масква ваявала, а, пасьля перамогі над імі, іхных правадыроў вазіла на зьдзек у зялезнай клетцы і потым чацьвертавала. Выняткам быў Ярмак, каторы, будучы на службе ў купцоў Строганавых, заваяваў Маскве Сібір. Але да казакоў украінскіх, часу быцьця іх пад Польшчаю, расейская літаратура накш ставілася і памагала Украінцам іх паэтызаваць, асабліва-ж гэта рабілі пішучыя парасейску Украінцы. Пад уплывам такое падвойнае паэтызацыі і беларускія чытачы былі пераняўшы пагляд на казакоў як на штось лепшае за сялянскае ці мяшчанскае жыхарства Беларусі. Акіншэвіч накшага пра казацтва пагляду. У гэтым артыкуле ён выясьняе, што ўзьнік казацтва не залежыў ад нацыянальнага характару народу, ад яго вышшасьці або нішшасьці. Узьнік казацтва ён высьняае прычынамі геаграфічнымі: казакі маглі паўстаць на «дзікім полю», вось-жа на прасторы асталай, неарганізаванай, дзе, з другога боку, трэ было сьцерагчыся й бараніцца ад цікуючага на здабычу такога-ж дзікога Татарына. Да гэтага можна яшчэ дадаць, што й ня без татарскага ўплыву ўзьнікла ўкраінскае казацтва: жывучы на пагранічча з Татарамі, казакі пераймалі спосаб жыцьця й ваяваньня татарскага, ды была й этнічная прымешка элемэнту татарскага (не адзіны быў казак **Мамай** сярод украінскага казацтва!). Назоў свой казакі атрымалі таксама ад Татар.

У разгляданым артыкуле Акіншэвіч дае ацэну казацтва і беларускага неказацкага жыхарства у гледзішча культурнага й грамадзкага. Ён піша: ня так, як Украіна, Беларусь ня мела ў сябе казацкае арганізацыі. **У гэтых абставінах яна стаяла ў вадным сьцягу з краямі Заходняе Эўропы.** Мы ўжо ведаем прычыну гэтага: вайсковая казацкая арганізацыя — гэта арыгінальны выснаў асаблівых абставінаў на незаселеных шырокіх сьцяпох. **Заселеная здаўна сталым жыхарствам тэрыторыя Беларусі захоўвала свае сталыя формы жыцьця. Тут сёлы, мястэчкі й месты стаялі вякамі. Тут, у сталай працы ў родным куце, пражывала пакаленьне за пакаленьнем. Стыль жыцьця дзеля гэтага быў тут чыста накшы** (падчыркненьні мае — Б. С.) за шырокае, з размахам, але тым-жа часам і поўнае нясупакою жыцьцё прывольнае Украіны. Сказана тут вельмі асьцярожна, але й зусім ясна на карысьць беларускага жыхарства, дарма што й Украіна пахвалена. У іншай, украінскай сваёй працы пра «знатнае казацтва» ў украінскай гэтманшчыне Акіншэвіч паказаў, як неказацкае беларускае жыхарства паўночнае Чарнігаўшчыны й Старадубшчыны мела пазытыўны арганізацыйны ўплыў у ўкраінскай гэтманшчыне.

У надрукаваным у «Сакавіку» артыкуле праф. Акіншэвіч разглядае падзеі ў Беларусі, што былі за вайны Беларусі з Масквою 1654-1667 г.г. У гэтую вайну хаўрусьніцаю Масквы была Ўкраіна, а Польшча, задзіночаная зь Беларусяй Люблінскай вуніяй, ішла разам зь Беларусяй. Якое было тады палажэньне палітычнае Ўкраіны й Беларусі? Украіна, што дагэтуль была звычайнай польскай правінцыяй, у 1654 годзе Пераяслаўскай умоваю паддалася пад маскоўскі пратэктарат, маскоўскі цар стаўся сувэрэнам Украіны, а ўкраінські гэтман ягоным васалем, накш кажучы, з праўнага боку Ўкраіна сталася аўтаномнай адзінкаю ў маскоўскім гаспадарстве. З боку фактычнага справа была шмат горшая. Адно й другое аўтар адзначае.

Беларусь пад назовам «Вялікае Княства Літоўскае» была гаспадарствам незалежным, канфэдэрацыйна на роўных правох задзіночаным з Польшчаю. Вось-жа з гледзішча праўнага палажэньне зусім добрае і не раўня палажэньню Ўкраіны. Але фактычнае палажэньне было не такое добрае, як палажэньне праўнае. Дзьве гэтага былі прычыны. Аднэй зь іх было тое, што ў часе Люблінскай вуніі 1569 г. уся Ўкраіна ды часьць этнаграфічна беларускае зямлі (часьць Падляшша зь Беластокам і Аўгустовам, паўднёвая часьць усходняга Палесься — прастора ўздоўж ракі Вужа, дзе Чарнабыль, Аўруч і інш., ды часьць Северщчыны зь Любечам і інш.) адышлі да Польшчы. З гэтае прычыны сілы двух партнэраў былі ня роўныя, і дужшы польскі партнэр рабіў націск на слабшага беларускага. Да гэтага прыходзіла яшчэ тое, што Польшча была бясьпечная на сваім захадзе, бо Нямеччына была падзяліўшыся на дробныя гаспадарствы, а тымчасам Беларусь мусіла весьці доўгатрывалыя войны з Масквою, у каторых Палякі ніколі даволі не памагалі, а рэдчас і ані не памагалі. Дзеля менаванага Польшча ня толькі магла рабіць фізычны й матар'яльны націск на задзіночанае зь ёй беларускае гаспадарства — Вялікае Княства Літоўскае, але й вольнае ад ваенных цяжараў польскае панства ў багатым бязьдзеяньню дэмаралізацыйна ўплывала на паноў беларускіх. Апрача таго, анархічны характар польскага народу ствараў рэдчас такія прыпадкі, што Беларусы ня толькі мусілі заставацца адны на маскоўскім фроньце, але яшчэ й пасылаць з гэтага фронту часьць свайго войска дзеля ўстанаўленьня парадку ў Польшчы. Вось-жа палажэньне фактычнае было горшае за аднак астацца ў заходняй Афрыцы, дзе палажэньне праўнае, адылі й фактычны нацыянальна-палітычны стан Беларусі быў такі, пра каторы Ўкраінцы маглі толькі лятуцець. Але гэтага праўнага й фактычнага стану Беларусі аўтар не разумее, прынамся разумее яго не даволі. Праўда, ён зазначае пра апрычонае й лепшае палажэньне Беларусі чымся Ўкраіны, але зазначае гэта недаволі і мала пераконуюча, дый з таго, што зазначае, ня робіць ніякіх вывадаў. На фронце беларускім маскоўская і ўкраінская арміі ваююць із арміяй Вялікага Княства Літоўскага, з арміяй беларускай, а тымчасам паводля Акіншэвіча гэтая армія быццам Беларусам чужая і калі-б Беларусы дзеілі супраць яе (**калі-б**, бо запраўды супраць свае арміі яны ня выступалі), дык яны, паводля Акіншэвіча, былі-б дзейныя пабеларуску, былі-б нат беларускімі патрыётамі.

Але пярэйдзем да апісаньня падзеяў, як іх перадае сам аўтар. У тым часе, як маскоўскае войска доўга задзержылася пад Смаленскам, украінская армія заняла вялікую часьць сярэдняе Беларусі ўлучна з Магілевам.

Паступак жыхарства акупаванае няпрыяцелем мясцовасьці нельга ацэньваць паступкам людзёў краю вольнага ад няпрыяцеля. Жыхары акупаванае мясцовасьці ня могуць заявіць у вочы свайму акупанту, што яны будуць зь ім ваяваць; найболей, што яны могуць сказаць — гэта, што яны будуць пасыўныя. У жыхароў акупаванае краіны часта паўстаюць сумлевы, няпэўнасьці, страхі, чым і выясьняецца іх нярэдка нявыдзержаны з гледзішча нацыянальна-палітычнага паступак. Нат прысяга на вернасьць, зробленая пад фізычнаю прынукаю або пад прынукаю акупацыйных умоваў, належыць да досыць звычайных і не ўважаецца за зраду свайму народу. Але бывае й так, што жыхары акупаванага краю прыкідаюцца прыяцелямі акупанта, каб усьцерагчыся ад перасьледаваньня, а, з другога боку, мець большую магчымасьць яму шкодзіць. Вось гэтых асаблівых дачыненьняў у вакупаваных мясцовасьцях і ня ўзяў пад увагу аўтар артыкулу.

(Заканчаньне ў наступным нумары)

*) «т. зв.», бо «заходняй» часьць Беларусі можа быць званая толькі з гледзішча тымчасовай палітычнай граніцы, што дзяліла Беларусь паміж дзьвюма сьветнымі войнамі. Паветы Браслаўскі, Дзісьненскі й Вялейскі з гледзішча гістарычнага належаць да сярэдняе часьці Беларусі: яны ўходзілі ў васноўнае ядро Вялікага Княства Полацкага; гэтыя-ж паветы ды яшчэ Валожынскі й Смаргонская воласьць Ашмянскага з гледзішча дыялекталягічнага належаць таксама да сярэдняе часьці Беларусі.

Непаразуменьне ці зла воля?

(АДКАЗ НА ЗАЦЕМКУ, ЗЬМЕШЧАНУЮ Ў «БОЖЫМ ШЛЯХАМ», № 56)

Просім прабачэньня за такі загаловак нашага адказу, але ён насоўваецца самахоць пасьля прачытаньня ў «Божым Шляхам» справаздачы з чацьвертага кангрэсу ЦБАА, які адбыўся 17, 18 і 19 кастрычніка 1953 г. ў Лювэне.

Памінаючы недакладнасьць справаздачы, у якой зусім не гаворыцца аб новавыбранай управе і закраліся памылковыя дадзеныя аб ЦБАА, якое было заснаванае ня ў 1949, але ў 1946 годзе, мы знаходзім там куды большыя кур'ёзы. Там, паміж іншым, пасьля сьцьверджаньня вялікіх дасягненьняў і праробленай працы старой управай, чытаем наступнае: «Аднак прыкра было даведацца, што ўправа ЦБАА самавольна і **без патрэбы** (падчыркнена аўтарамі) павялічыла свой склад, відавочна на тое, **каб мець больш галасоў** (падчыркнена аўтарамі) і з гэтаю мэтай перад самым зьездам прыняла Гурток Студэнцкай Самадзейнасьці Студэнцкі Ансамбль, як акадэміцкую арганізацыю, у сябры ЦБАА, затое не запрасіла на зьезд некаторых сваіх праўных сяброў і сам зьезд склікалі так, што гэта ўласьціва быў сход дэлегатаў з Бэльгіі, якія кумулявалі галасы адсутных арганізацыяў . . .»

Далей, робячы закід, што зьезд мог быць скліканы раней з асабістай прысутнасьцю паасобных дэлегатаў, «Божым Шляхам» піша: «Нельга прамаўчаць аб падобных фактах, калі яны дзеюцца там, дзе маюць выпрабляцца будучыя беларускія дзеячы, бо той, хто будзе трымацца падобнай практыкі ў арганізацыйным жыцьці, тым самым маральна пазбавіць сябе права выступаць супраць тых камэдыяў з выбарамі, якія практыкуюць бальшавікі ў паняволенай Бацькаўшчыне, а да гэтага дапусьціць ніяк нельга». Іначай кажучы, паводля аўтара, гэтак падрыхтаваньне, як і правядзеньне кангрэсу адбылося згодна з бальшавіцкімі мэтадамі.

Трэба адцеміць, што Рэдактар «Божым Шляхам» быў сам прысутны на кангрэсе, запрошаны ўправай, як дэлегат з Францыі, паколькі ад 1951 году там ня было афіцыйнага прадстаўніка ЦБАА. Факт зьмяшчэньня такой зацемкі ў часапісе дазваляе дадумоўвацца, што ягоны рэдактар, В. П. а. Леў Гарошка або поўнасьцю пагаджаецца зь ейным зьместам або зьяўляецца непасрэдным ейным аўтарам, таму маральная адказнасьць за зьмест кладзецца поўнасьцю на яго.

Мы дазволім сабе даць некалькі словаў выясьненьня што да пастаўленых закідаў. Праўдай ёсьць, што ўправа ЦБАА дакааптавала кал. Запрудніка як сябру ўправы ў ваддзел вонкавых сувязяў, паколькі фактычны кіраўнік гэным аддзелам заступіў адсутнага скарбніка ўправы ЦБАА др-а Набагеза. Прычынай гэтага быў факт выбару кал. Запрудніка заступнікам старшыні ICESO ў Мюнхэне ў 1951 г. Гэтая функцыя дала яму магчымасьць шырэйшага дзеяньня й рэпрэзэнтаваньня ЦБАА на міжнародным студэнцкім форуме. Управа ЦБАА, маючы наўвеце ўзмацненьне яго аўтарытэту на ўспомненым міжнародным форуме, наважыла дакааптаваць яго, як фактычнага сябру ўраду да часу апрабацыі агульным зьездам. Няхай чытач асудзіць сам, на колькі гэта было зроблена «самавольна і без патрэбы». Але вось паўстае пытаньне, каму і на што быў патрэбны адзін голас больш, як цьвердзіць Пав. а. Гарошка? Відавочна ня старшыні ЦБАА, бо, як бачым, ён нат не кандыдаваў на новага старшыню ў часе апошняга кангрэсу. Калі-ж гэны голас і быў-бы патрэбны на кангрэсе, які некалі меў адбыцца, дык запраўды тут вымагалася вялікай пэрфідыі і надзвычай тонкай калькуляцыі, каб гэта прадбачыць. Кангрэс аднак апрабаваў пастанову ўправы і прызнаў кал. Запрудніка, як фактычнага сябру ўправы ЦБАА. Адцемім пры гэтым, што кал. Запруднік ня прымаў удзелу ў галасаваньні. Другі закід прыняцьця Студэнцкага Ансамблю, у якім таксама аўтар дашукваецца «здабываньня галасоў», зьяўляецца ня менш беспадстаўным за першы. Студэнцкі Ансамбль паводля свайго статуту ёсьць акадэміцкай арганізацыяй, у якую ўваходзяць, апрача студэнтаў (бальшыня), таксама й былыя студэнты, сяньня ўжо акадэмікі.

Урад, атрымаўшы заяву ад Студэнцкага Ансамблю з просьбай аб прыняцьці яго ў запраўдныя сябры, палагодзіў яе пазытыўна, але з таго гледзішча, што незадоўга меў адбыцца кангрэс, засьцярогся, што канчальную пастанову прыме кангрэс. Гэтая справа была пастаўленая пад дыскусію кангрэсу, удзельнікі якога бальшынёй галасоў апрабавалі прыняцьце Ансамблю ў запраўдныя сябры (дэлегаты ад Ансамблю не галасавалі). Яўнай няпраўдай зьяўляецца цьверджаньне, што некаторыя запраўдныя сябры ЦБАА ня былі запрошаныя на кангрэс. Яшчэ за тры месяцы да кангрэсу ўсе бяз выключэньня аддзелы ЦБАА былі паведамлены аб тэрміне й павестцы дня кангрэсу і ўсе яны прыслалі пісьмова свае пажаданьні і паўнамоцтвы на рэпрэзэнтаваньне іх на кангрэсе ЦБАА. Выключэньнем быў былы сябра ўправы а. Ч. Сіповіч, які ў вапошні дзень перад кангрэсам паведаміў, што зь незалежных ад яго прычынаў прыехаць ня зможа і даручыў рэпрэзэнтаваць яго кал. Кукелю. Відавочна з тых самых прычынаў ня мог адпісаць на працягу трох месяцаў на паведамленьне ўправы аб кангрэсе. Разам з Пав. а. Гарошкам усе мы шкадуем, што не маглі прыехаць асабіста дэлегаты з ЗША, Гішпаніі і Італіі, але ані ЦБАА, ані паасобныя аддзелы ня дыспанавалі, відавочна, адпаведнымі фінансавымі рэсурсамі, каб гэта зрэалізаваць. Ведаючы дакладна матарыяльнае становішча ЦБАА, беспадстаўным ёсьць цьверджаньне, што ў мінулым былі магчымасьці склікаць кангрэс з прысутнасьцю ўсіх прадстаўнікоў ад паасобных арганізацыяў. На працягу апошніх двух гадоў былі ўрад ЦБАА намагаўся гэта зрэалізаваць, але вышэй успомненыя абставіны не дазволілі яму на гэта.

Астаецца адказаць яшчэ на адзін апошні закід, пайменна — бальшавіцкіх мэтадаў у праводжаньні кангрэсу. Мы былі-б яшчэ сьхільныя шукаць нейкага непаразуменьня, калі-б ня гэтае апошняе. Мы далёка ад таго, каб цьвердзіць, што такі закід зьяўляецца якраз адным з мэтадаў, практыкаваных у таталітарных сыстэмах, дзе разьлічваецца на нясьведамасьць і незарыентаванасьць масаў і выходзіцца з гледзішча, што чым большая мана, тым хутчэй у яе паверацаь, але з сумам мусім сканстатаваць відавочную наяўнасьць злое волі з боку рэдакцыі агульна паважанага рэлігійнага часапісу, якім зьяўляецца «Божым Шляхам». Прыкра тым больш, што гэта здарылася ў часапісе, якога рэдактарамі зьяўляюцца якраз духоўныя асобы, ад якіх у першую чаргу трэба было-б спадзявацца аб'ектыўнай праўды. Дазволім сабе выказаць надзею й пажаданьне, што ў будучыні падобныя рэчы больш не паўтарацца. А новай управе ЦБАА пажадаем вучыцца на памылках старой і ня ўступіць ёй у працы і дасягненьнях.

Старшыня 4-га Кангрэсу ЦБАА
А. Марговіч
Старшыня былай Управы ЦБАА
др. Б. Рагуля

ЧЫТАНЬНЕ «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ» ЗАДАРМА — ЗЯЎЛЯЕЦЦА НАЦЫЯНАЛЬНЫМ ПРАСТУПКАМ

ВЫПІСВАЙЦЕ Й ПАШЫРАЙЦЕ БЕЛАРУСКІЯ КНІЖКІ ВЫДАВЕЦТВА «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»!

БЕЛАРУСКІ ЛІТАРАТУРНЫ ЧАСАПІС

Літаратурная Сэкцыя Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва пачынае выдаваць з пачаткам 1954 г. літаратурна-мастацкі часапіс.

У сувязі з гэтым Літаратурная Сэкцыя БІНіМ заклікае ўсіх беларускіх пісьменьнікаў, мастакоў, крытыкаў прысылаць свае творы для друку ў часапісе.

Творы просім слаць на адрыс пасты Рыгора Крушыны: G. Kazak, 191 Henry St., New York 2, N. Y.

Літаратурная Сэкцыя БІНіМ

Калядны падарак!

Жадаючых атрымаць Евангельле Новага Запавету Госпада нашага Ісуса Хрыста і іншую рэлігійную літаратуру ў беларускай мове прашу зьвяртацца на наступны адрас:

Petro Pachniuk, DP-Lager, Bl. 2/19. (23) Marx, Kr. Wittmund. Germany.

Прашу паважных Чытачоў паведаміць сваіх знаёмых аб магчымасьці бясплатнага атрыманьня Новага Запавету.

П. Пахнюк

ШУКАЮЦЬ

Брата Кіраенку Васіля, нар. 1920 г., зь вёскі Плаўнік Чашніцкага раёну, які служыў на пачатку вайны ў чырвонай арміі, шукае брат Іван. Весткі слаць на адрас:

Mr. I. Kirajenko, Rue Ferd. Nicolay 81/2 Seraing s/M. Belgique.

*

Адама Таранду зь мястэчка Ляхавічы Баранавіцкай акругі, які праўдападобна знаходзіцца ў Канадзе, шукае Пятрусь Шкляньнік. Весткі слаць на Прадстаўніцтва «Бацькаўшчыны» ў ЗША.

*

Міхася Вінаграда зь Лізараўшчыны Гарадзіскага раёну, які апошнім часам (1944 г.) быў у Мюльгаўзэне (Эльзас) — шукае Міхась Гасьціла. Весткі слаць на адрас: Mr. Michaś Hascila, Box 129, Snow Lake, Manitoba. Canada.

Нашыя Прадстаўніцтвы

Ангельшчына:
Mr. Aleksander Lašuk, 97 Moore Park Road, London S. W. 6.

Бэльгія:
Zora Savionak, 19, Place Hoover, Louvain.

Данія:
J. Lobejko c/o H. C. Jensen, Leifsgade 6 III tv. Kobenhavn S.

Францыя:
a) **Zygfryd Puzowski,** 158, rue Jules Guesde Levaillois-Perret (Seine).
b) **Bonifacy Prytycki,** 17, rue Roger Salengro Lys les Lannoy (Nord).

Швэцыя:
Basil Lukaszyk c/o Hammer Ringvagen N. 123/III, Stockholm.

Аргентына:
Asociacion Bielorusa en la Argentina. Calle Coronel Sayos 2981, 4 de Junio, Prov. Buenos Aires.

Аўстралія:
Mr. Donat Jackievič, 60 Fisher St., East Brisbane, Q-ld.
b) **Mr. L. Pašynkouski,** 60 Stawell St. Burnley, Melbourne, Vic., Australia
c) **Mr. Jan Čarneckj,** 306, Sandgate Rd., Shortland, N.S.W.
d) **Filip Dareuski, 18 Vindsor St., East Perth, W. A. Australia.**

Бразылія:
Carlos Cimafejčyk, Prasa 76, Tiridentes, Curitiba - Parana.

Канада:
Mr. W. Nowicki, 142 Gladstone Ave, Toronto, Ont.
b) **Mr. Franz Hankievich,** 3701 St. Dominique St., Montreal, Q.

ЗША:
a) **Mr. B. Danilovich,** 222 Suydam St., New Brunswick, N. J.
b) **Mr. M. Serdeczenko,** 7851 Sherwood Ave, Detroit 11, Mich.
c) **Mr. V. Duniec, 2502** W. 7. St., Cleveland, Ohio.
d) **Mr. E. Budzka,** 2042 W. St. Paul Ave Chicago 47, Illinois

Новая Зэляндыя:
Mr. Marian Karanieuski, 88, Hercules Drayve, Roxburg-Hydro.

З гэтых Прадстаўніцтваў просім у паасобных краінах выпісваць «Бацькаўшчыну» й на іх адрас перасылаць за яе належнасьць.

З прычыны дэвізовых абмежаваньняў просім усіх нашых Прадстаўнікоў выручаныя за газэту грошы, як і за выдадзеныя «Бацькаўшчынай» кніжкі, перасылаць на адрас нашага фінансавага Прадстаўніка ў Бэльгіі:
Janka Žučka, 19, Place Hoover, Louvain, Belgique.